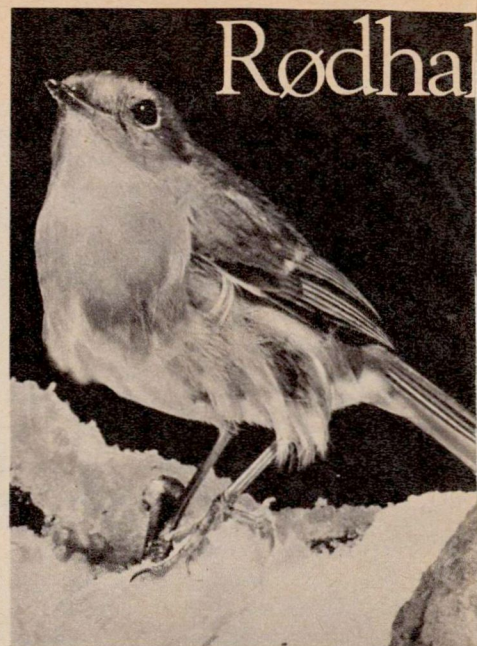

Fuglen og den fattige skal også være mæt ... står der i den gamle sang, og for det fuglepar, som ses her, er forsørgelsesproblemet heldigvis let løst. Pølsestumpen rækker til et par dage, hvis der ikke dukker rivaler op. - Se også fuglebillederne på side 2-3.

Solsort

Rødhals

Det er nogle af fugleverdenens grå og ordinære eksistenser, fotografen har samlet sammen til denne serie. På andre årstider er det fugle med mere stemme- og fjerpragt, der fanger opmærksomheden, men når midvinter nærmer sig, må vi være glade for de trofaste, som selv i de koldeste måneder er med til at skabe lidt liv i de stivnede omgivelser omkring hus og have.

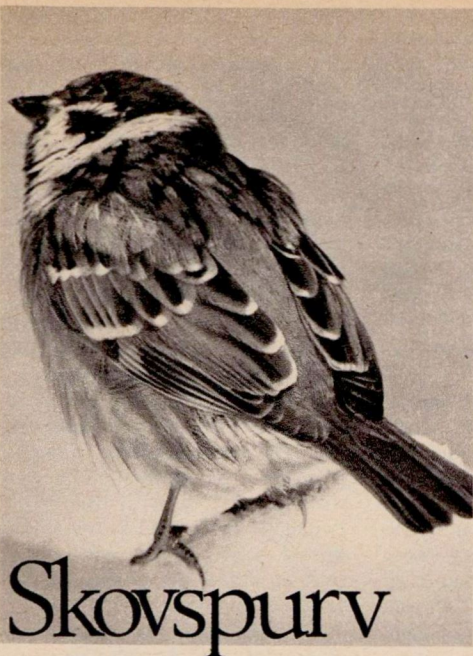
Fotos: Elvig Hansen

FUGLENE

JUL

Gråspurve

Skovspurv

Natugle

Lækker, hurtig, billig julemad

Danefrost

frisk fra frysedisken

Deres juleand venter på Dem i Danefrost frysedisken - stor, kødfuld og lækker! For Danefrost er dybfrost, når det er bedst - fine, friske og første classes madvarer med alle næringsstofferne forsegledede. Kød, fisk, **fjerkræ**, frugt, grønt, is, bagværk og færdige midt-dagsretter - værsgo, frysedisken er Deres! Masser af ideer, masser af lækkerier, masser af penge at spare... Ja, ikke sandt, Danefrost gør det vel nok let at holde en god juleand.

BRUGSEN

VIDSTE De, at Deres ældste forfader, *Adam*, var gift to gange, og at Deres stammoder, fru *Eva*, var hustru nr. to? Nej, vel? Det er sikkert en familienyhed for de fleste. Vi garanterer heller ikke for rigtigheden, men sådan fortæller den gamle, jødiske lærde, rabbi *Eli-ezer*.

Hans beretning om Adams første ægteskabelige erfaring, nemlig med englen *Lilith*, er en af de overraskende detaljer i en enestående bog, som netop er udgivet af en kendt, amerikansk skribent, en tidligere professor ved *Columbia University*, *Gustav Davidson*. Han har, som den første i litteraturhistorien, samlet stof til en englenes blå bog – en kortfattet beskrivelse med „biografiske“ oplysninger om de engle, man kender navnene på.*

Det er naturligvis langt fra dem alle. Efter hvad kabbalister i 1300-tallet regnede ud, fandtes der 301.655.722 af disse overnaturlige væsener.

Tallet stemmer ikke helt med det resultat, kardinal-biskoppen af *Tusculum* kom til, da han i 1273 beregnede antallet af faldne engle til 133.306.668. Strengt taget skulle de udgøre en tredjedel af totaltallet, men man havde jo ikke EDB-anlæg dengang, så selv betydelige fejl ved et sådant mandtal er vel undskyldelige.

Af denne mangfoldighed har små 3000 fået en nærmere omtale i Davidsons værk – et ganske imponerende antal, da Bibelen kun nævner tre ved navn:

* *G. Davidson: A Dictionary of Angels.*

ærkeenglene *Gabriel*, *Michael* og *Rafael*. For at indhente resten af sine oplysninger, har forfatteren måttet gennemstøve en uoverskuelig række gamle, religiøse værker af kristen, jødisk, muhamedansk, persisk og babylonisk oprindelse.

Engle er nemlig ikke et begreb, som er særegent for den jødisk-kristne overlevering. Det er opstået i andre kulturkredse, og sprogligt kan betegnelsen engel følges helt tilbage til det old-indiske sanskrit-ord *angiras*, som betyder en guddommelig ånd. Hebræerne i det gamle jødeland fik deres ideer om engle fra perserne og fra babylonerne under fangenskab. Både *Michael* og *Gabriel* stammer således fra Babylons gudelære.

Mange af oldtidens kristne kirkefædre accepterede englene som en realitet, og da Muhammed grundlagde den islamiske religion, overtog han (sammen med meget andet) englene fra de jødisk-kristne beretninger. (Den muhamedanske „bibel“, *koranen*, er simpelt hen dikteret af *Gabriel*, fortæller Muhammed selv.) Sin fulde blomstring nåede „engleologien“ dog først for 7–900 år siden, da tusinder og atter tusinder af navne dukkede op.

BILLEDKUNSTENS store og små mestre har bidraget til, at vi nu om stunder forestiller os engle enten som de søde, let overernærede småbørn, bl. a. *Rafael* maledende, eller som unge mennesker af ubestemmeligt køn iført gevandter og ørnevinger. Skal man tro Davidsons kilder, er det en langt mere broget forsamling.

Da Muhammed besøgte him-

len, så han f. eks. en engel med 70.000 hoveder, hvert hoved med 70.000 munde, hver mund med 70.000 tunger og hver tunge i stand til at tale 70.000 sprog. Englen *Azael* er udstyret med 7 slangehoveder, 14 ansigter og 12 vinger. *Behemoth* fremtræder ofte som en elefant med bjørnefødder, men lejlighedsvis også som en hval, en flodhest eller en krokodille. *Ischim*-englene er dannet af sne og ild, og *Merkabah*-englene viser sig altid til hest.

Flere engle er også iøjnefaldende ved deres størrelse. *Moses* skal have set en engel, der var så høj, at det ville tage et menneske 500 år at klatre op til hovedet, men den (i udstrækning) største engel er dog enten *Metatron*, hvis højde svarer til verdens bredde, eller *Aupiel*, som af nogle kendere hævdes at være den allermest granvoksne.

En endnu større afveksling frembyder engleskarenes arbejdsopgaver, når man går uden for den bibelske begrænsning og tyer til den mangfoldighed af beretninger, *Davidson* har samlet sammen fra middelalderens og oldtidens europæiske og østerlandske litteratur.

Ifølge disse legender og spekulative forklaringer var englenes virke både i det jordiske og det himmelske præget af en overordentlig specialisering. Ønsker man at vække en piges kærlighed, er det således englen *Anael*, man skal bede om bistand, men dersom man er lidt mere fordringsfuld, kan man ved påkaldelse af *Machidiel* få fremskaffet den ønskede skønhed – endda til bestemt tid og sted.

Såfremt man med eller uden

disse engles bistand når til et intimere forhold, vil man i næste omgang sortere enten under *Shekinah*, som våger over den ægteskabelige forening mellem lovformeligt gifte eller under de fire engle for prostitution og hor. Muligvis vil også *Lailah* blive indblandet. Det er en dæmonisk natens engel, undfangelsens fyrste.

Den sidstnævnte eventuelle indsats vil føre til, at endnu adskillige engle træder i funktion. Dog forhåbentlig ikke *Kasdaye*, som er en falden engel, der bl. a. lærer svangerskabsafbrydelse fra sig. Derimod givetvis *Sandalphon*, som bestemmer, hvilke fostre, der skal blive til drenge og hvilke til piger. Måske også *Armisael*, som er engel for underlivet og derfor bør påkaldes i tilfælde af en vanskelig fødsel. I øvrigt kan man ved anvendelse af amuletter få barselsengen undergivet tilsyn af endnu 70 engle, og børnene selv står ved fødslen og som spæde under beskyttelse af *Temeluch*. For tidligt fødte, samt børn, der er resultatet af hor, sorterer under særlige engle.

Et lignende opbud sætter kræfterne ind på andre områder. Der er en engel ikke blot for hver måned og hver ugedag, men for hver time i døgnet. Havets dyr har deres engel, husdyr overvåges af en anden og vilde dyr af hele fire, hvortil kommer særlige engle for fugle og fjerkræ. Man har engle for hagl, jordskælv og snart sagt ethvert naturfænomen, for hver enkelt planet, for bjerge og have. En bestemt engel kan påkaldes, hvis man har forlagt sine ejendele, en anden, hvis man ønsker en god hukommelse, en tredje, hvis man vil have tilintet-

Muhamedansk tegning af ærkeenglen *Gabriel*.

Englenes BLÅ BOG

For første gang i verdenslitteraturens historie er der udarbejdet et veritabelt biografisk leksikon over engle.

Oplysningerne til det er samlet af en amerikansk forfatter, der systematisk gennemgår, hvad ældgamle skrifter og overleveringer fortæller om de næsten 3000 engle, der er kendt ved navn – deres udseende, arbejdsopgaver og hele levevis

Lange cigaretter til mænd

go' tobak i hele længden

Så kom den lange cigaret til mænd.

Uden filter.

Viking er omhyggeligt rullet af de bedste cigarettobakker, og Viking er længere - uden at koste mere.

Kr. 7,20 for 20 stk. - det er sim-

pelthen det bedste cigarettilbud. De nogensinde har set. Måske vil De synes, Viking smager lidt bedre, end den cigaret, De plejer at ryge. - Måske vil De synes, det er det samme. Prøv selv!

1 1/2 cm længere - svarende til 3 cigaretter mere pr. 20 stk.

1 1/2 cm længere - uden at koste mere.

Omhyggeligt rullet - af de bedste cigarettobakker.

**samme
pris**

**godt
cigaret-
tilbud**

gjort sine fjender, en fjerde, hvis man vil lære geometri osv. osv.

Et af de snævraste specialer sorterer under *Baltazard*, som kan påkaldes, hvis man ønsker at stjæle en dames strømpebånd! Han må i alt fald høre til den lårkorte modes tilhængere. Forhåbentlig har *Arariel* dog mere at bestille. Han helbreder for dumhed.

EN TING er jo imidlertid at have et embede, noget andet at passe det, og heller ikke engle er altid, som de burde være. At komme for sent til afsyngningen af hymner er f. eks. en så udbredt uskik blandt dem, at man har måttet udpege et højerestående medlem af det himmelske hierarki, *Chay-yiel*, til at piske de upræcise med svøber af ild.

Værre endnu er det med en anden svaghed: de godt 133 millioner faldne engle er næsten uden undtagelse faldet på, at de ikke kunne holde sig fra amourøse eventyr med jordiske kvinder. Det ligger også klart, at de ofte fik damerne i deres garn ved at appellere til deres pyntesyg. Iflg. kirkefaderen *Tertullian* (som levede i Karthago for ca. 1800 år siden) kan al kvindelig pynt og stads føres tilbage til de faldne engles udspekulerede virksomhed – bl. a. halsbånd, armbånd, rouge til kinderne og sort farve til øjenvipperne.

Disse syndere er nu nedstyrtet til underverdenen, hvor de dog ikke sidder ledige hen. En af de mest prominente er *Mammon*, som foruden at være dæmon for griskhed og gerrighed også er helvedes ambassadør til England. Endvidere finder man i denne skare f. eks. *Focalor*, hvis særlige speciale er at sænke krigsskibe, og *Asmoday*, som dels lærer matematik fra sig og dels er leder af 72 legioner af djævelske ånder. (Hvor unaturlig sammenblandingen af disse to funktioner er, må man vel overlade til skoleelever at bedømme.)

Blandt dem, der faldt for kødets fristelser, bør måske også nævnes *Harut*, som sendtes til jorden for at lære de dødelige kunsten at regere. Så vidt man kan se på tilstandene i verden i dag, nåede han desværre ikke at få lært de dyrere finesser fra sig, inden han indlod sig på kærsterierne og som straf blev anbragt med hovedet nedad i en hule i nærheden af Babylon.

ENGLE kan også komme galt af sted, uden at det har forbindelse med det sjette bud. Af de 70, som blev udpeget til skytsengle for hver sin af verdens nationer, faldt de 69 i himmelsk unåde, fordi de

Middelalderlig, kristen opfattelse af engle. Et træsnit fra Kölner-bibelen, der viser ærkeenglene Michael (i midten) og Gabriel, medens de assisterer ved bisættelsen af Moses.

lod sig lede af nationale fordomme. Den ene, der klarede sig, var Israels skytsengel, ærkeenglen Michael. Han var ganske vist heller ikke uimodtagelig for nationale fordomme, men i hans tilfælde var det de rigtige. Det er næsten overflødigt at tilføje, at dette er en jødisk overlevering.

Efter en anden jødisk legende blev englene for sandhed og fred brændt, fordi de modsatte sig menneskets skabelse. De synes

dog senere at være genoplivet (muligvis fordi man indså, at nogle af deres indvendinger ikke var helt uberettigede). Patriarken *Enoch* påstår i alt fald, at han på et senere tidspunkt blev vist rundt i himlen af engelen for fred, som også præsenterede ham for ærkeenglene.

Samme *Enoch* (en af de meget få dødelige, der er blevet forvandlet til en engel) var i øvrigt anledning til, at englen *Azza* kom i

Faldne engle (forneden) og retfærdige. Fransk-spansk maleri fra 1100-tallet.

ulykke. Denne protesterede nemlig mod, at man gjorde så megen stads af *Enoch*. Til straf er han nu anbragt i et evigt fald mellem himmel og jord – oven i købet forhindret i at lukke mere end det ene øje.

Som det ses af de sidste eksempler, er ytringsfrihed ikke noget grundlovssikret gode i englens verden, og den er i det hele taget ikke særlig demokratisk indrettet. Der eksisterer således en skarp inddeling i rangklasser. Efter den oldkristne kirkes opfattelse er der ni af disse (andre mener syv eller 10-11).

Den øverste klasse er *seraferne*, medens almindelige engle befinder sig helt nede i niende. Ærkeenglene udgør antagelig 8. klasse, men det kan dog være, de skal placeres væsentlig højere. Dette er ikke blot et tomt prestige-spørgsmål. De ridende *Merkabah*-engle må f. eks. pænt stige af hesten, når de møder en engel af højere rang, og det fremgår også af andre eksempler, at englens pligtige til at tage glorien ærbødigt af, når de møder det, man i militærsproget kalder en „overmand“.

Uanset placering i rangfølgen er *kosten* derimod ens. Alle engle lever – lidt ensformigt – af *man-na*. Alle taler også samme sprog, nemlig hebraisk, og de allerfleste kun dette sprog. Det fremgår udtrykkeligt af et af de gamle skrifter, at engle i almindelighed end ikke forstår et så nært beslægtet sprog som *aramæisk*. Men der er undtagelser. *Gabriel*, *Metatron* og *Zagsagel* er kendt for at tale hver 70 sprog.

MEGET er altså klart både om de enkelte engle og om deres himmelske samfund, men andet er stadig gådefuldt, selv om man tror på alt, hvad der står i de gamle folianter. For at vende tilbage til vore ældste forfædre, så er der én overlevering, som siger, at den omtalte *Lilith* blev mor til *Kain*, medens en anden beretning vil vide, at det var hendes mand, *Sammael*, som i en slanges skikkelse forførte *Eva* og derved blev far til *Kain*.

Lettere at overskue bliver situationen ikke af, at *Sammael* ét sted identificeres med *Satan* selv, et andet sted omtales som hersker i den femte himmel og et tredje sted som en af (den jordiske) verdens syv regenter.

Trods alle Davidsons anstrengelser må man vidst konstatere, at der stadig er mere mellem himmel og jord, end engleologien på sit nuværende stade kan forklare et jordisk menneske.

KAJ CHRISTIANSEN

**Til bal i danseskolen
i den kjole?
Det kan du da
ikke mene!**

**Rent og hvidt
og mere end det... VALO tvinger **KLARHEDEN** frem!**

ISSER er i vore da-
ges almindelige be-
vidsthed uløseligt
knyttet til julen, og
de færreste tænker
vel på, at det nogen
sinde har været an-
derledes, men det har det.

Det var i virkeligheden ingen rin-
gere end vor gode, gamle eventyr-
digter H. C. Andersen, der skabte det
særlige begreb julenissen ved at knytte
den lille mandsling med den røde top-
hue specielt til denne ene af årets høj-
tider. Og man må vel huske på, at vi
her taler om nisser, ikke om juleman-
den, der kommer med gaver til bør-
nene, thi han er en helt anden figur.
Det er ham, som angelsakserne kalder
St. Claus og germanerne Nikolaus.
Han har ikke sin rod i fantasien, men
i virkeligheden, idet han er opkaldt
efter en katolsk helgen, hin børneven-
lige biskop Nikolaus af Myra, der var
de smås specielle beskytter. Det er da
også kun i visse lande, specielt de en-
gelsk-talende, at St. Claus nu er knyt-
tet direkte til julen. Oprindelig fej-
rede man hans helgendag, som er den
14. december, på hvilken dato børnene
enten fik ris eller ros – og gaver, og
således er det den dag i dag bl. a. i
Holland.

Nissegrød hver aften

Nisser er imidlertid langt ældre. De
kan føres helt tilbage til oldtiden, og
herhjemme har de i hvert fald huseret
siden det sekstende århundrede, men
forbindelsen til julen blev først knyttet
i 1853 – i det år, da H. C. Andersen
skrev eventyret om „Nissen hos spæk-
høkeren“ – ham vi alle kender fra Vil-
helm Pedersens illustration af den lille
mandsling foran det store, fyldte grød-
fad og det høje krus.

Før den tid talte man skiftevis om
nissen og gårdboen, idet den lille fan-
tasifyr, som levede stærkt i folketroen
på landet, var en slags vætte, der bo-
ede i eller tæt ved huset. Han be-
skyttede mennesker og dyr, og han
sørgede om nødvendigt for foder til
de sidstnævnte ved at stjæle fra na-
boen, vel at mærke hvis han fik sit
offer. Undlod man at yde nissen, hvad
han ifølge overleveringen havde krav
på, kunne han som hævnakt påkalde
sygdom og død. Nissen fik ikke blot sit
grødofter til jul. Oprindelig stillede
man fadet frem hver aften, og grøden
forsvandt som oftest – om ikke af an-
den grund, så fordi rotterne delikate-
rede sig dermed. Som tiden gik, blev
det almindeligt kun at stille grød frem
én gang om ugen, og til sidst blev det
sådan, at gårdboen måtte nøjes med
bespisning til højtidene.

Dette med at gøre grødofteret til en

særlig juleskik er øjensynlig helt og
holdent H. C. Andersens egen idé, thi
såvidt man kan skønne, har han hentet
al sin inspiration i I. M. Thieles bog
om danske folkesagn, og i den bog
nævnes ingen særlig forbindelse mel-
lem nissen og julen.

Da nissen flyttede til byen

Karakteristisk var det for gårdboen,
at han var helt uden familie. Der var
som hovedregel én og ikke flere nisser
på hver gård. Men da først H. C. An-
dersen havde skabt begrebet julenis-
sen, og den lille fyr som følge deraf
også begyndte at optræde i hovedsta-
den, ja, så fik han pludselig brødre og
senere hen både madamme og børn.

Det ældste eksisterende billede af
julenisser finder man i „Illustreret Ti-
dende“s julenummer fra 1859, hvori
gengives en tegning af en nu ukendt
maler, Hans Chr. Clausen Ley. Der
kan ikke være tvivl om, at tegningen
er inspireret af H. C. Andersen. Man
ser i det store midterfelt en køben-
havnsk borgerfamilie danse om jule-
træet, oven over et udsnit af byens
tage og i det ene hjørne „Den lille
pige med svovlstikkerne“, men nisserne
skulle også med, synes tegneren at
have sagt til sig selv. Endnu har de
dog en underordnet plads, idet han
har forvist dem til kælderen. Lige un-
der det sted, hvor familiens juletræ
står, danser nisserne lystigt omkring
det obligatoriske grødfad.

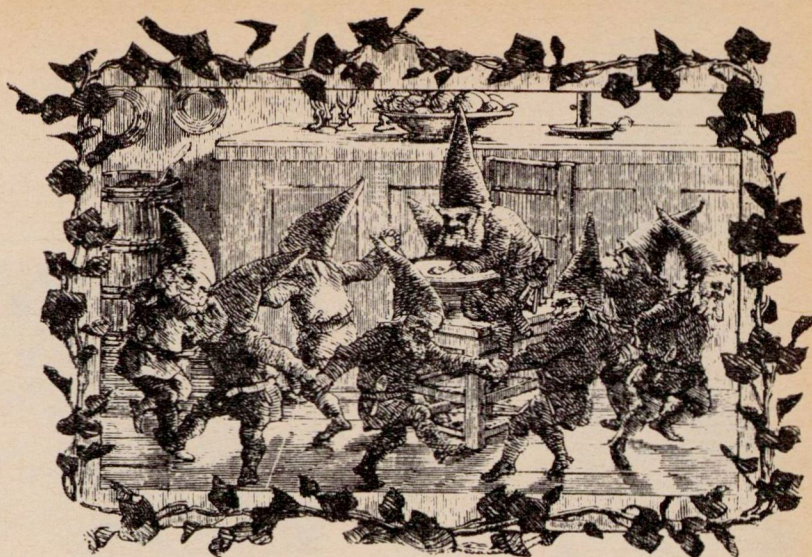
På et billede i det samme blad det
følgende år, tegnet af Axel Olriks far,
Henrik Olrik, er nisserne imidlertid
kravlet op fra kælderen, og så gik det
pludselig stærkt med udviklingen af
de specielle julenisser, som i vore dage
ikke har stort andet end tophuen til
fælles med deres „stamfader“ gård-
boen, der altså ingen familie havde!
Når nissen overhovedet fik det, må for-
klaringen skyldes i miljøændringen
ved indflytningen til byen. Her kom
han i hænderne på folk, der ikke var
fortrolige med folkeoverleveringerne,
og som vel stort set betragtede det hele
som overtro, mens mange på landet
tog anderledes alvorligt på sagen, så-
ledes at man helt op til vore dage har
kunnet møde alvorlige nisse-troende,
jvfr. bl. a. beretningerne fra Bornholm,
hvor man har sine helt specielle nisser
i klipperne.

Efter at være kommet til byboerne,
som omskabte ham efter deres egne
borgerlige idealer, gik det stærkt med
nissens udvikling – eller degeneration,
om man vil. Og da først han kom
i hænderne på reklamefolket, gik det
endog så vidt, at han nu og da skiftede
køn og blev til en ren pin-up-pige. En
provo-nisse har vi endnu ikke set, men
hvem ved. Som nissen selv, er nisse-
begrebet af en drilsk natur.

H. C. ANDERSEN SKABTE JULE- NISSEN

Til H. C. Andersens eventyr „Nissen hos spækhøkeren“ (1853) tegnede Vilhelm Pedersen disse to vignetter. Det var H. C. Andersen, som gjorde grødofteret til nissen til en juleskik.

◀ Omkring 1890'erne er julenissen blevet en næsten voksen mand. Han er endog helt dansk – selv om han blev trykt i Prøjsen.

▲ Illustreret Tidende bragte 1859 en julestemningstegning, hvoraf det herover gengivne afsnit viser julenisserne i dans.

◀ Julenisserne fik omgående en plads i reklamen. Jule 1860 bragte Illustreret Tidende denne illustration i en bogannonce.

▲ Vore dages julenisse er en fuldvoksen mand i lang, rød koste og med hvidt skæg. Det er Anvas julenisse 1966, som ses herover.

Udkommen er

Slesvigske Folkesagn

af Fr. Fischer. 2den gennemsete Udgave. heft. 1 Rd. 72 Sk.
Fr. Wældikes Forlagsboghandel.

14 år

◀ Når man er 14, er det somme tider rart at isolere sig med sine drømmerier i en krog, hvor ingen anden lyd høres end dejlig popmusik fra lejrens båndoptager.

▲ Fantasi kombineret med masser af malerbøtter og maskinpapir kan give sig festlige dekorative udslag. Her er et medlem af teenagerlejrens malergruppe opslugt af legen med farverne.

▲ I en af lejrene udfoldede navnlig de tyske piger en vældig aktivitet i sløjdlokalet og bragte egenfremstillede gaver med hjem til far og mor.

▲ I aften skal der være popbal i gymnastiksalen på ungdomsskolen, som huser lejren, og den søde grønlander pige står faktisk godt til det flotte vægmaleri, en af lederne har lavet til festen.

◀ Deltagerne i teenagerlejrens malergruppe lavede også collager til udsmykning af værelserne, og en dag arbejdede de sammen om at skabe et 10 meter langt „kollektivt“ maleri.

-og fuld af muligheder

En helt ny og „opladende“ form for ferielejre bringer teenagere fra flere lande sammen under ledelse af studenter, der ikke er stort ældre.

Kære Sonja.

Nu har vi været i Italien i 2 dage. Her er mange gode stoddere. Jeg har allerede kysset de fleste af dem.

Kærlige hilsener fra Grete.

Således sammenfattede en 14 års pige sine indtryk fra en konfirmationsrejse i et kort til en veninde. Ikke et ord om naturen, bjergene, det fremmedartede milieu. „Stodderne“ var det vigtigste, men skam få den, der tager anstød heraf. Hvordan var man selv dengang – i alderen 13–16 år? Kammeraterne – af begge køn – betød ofte mere for én end forældrene, og så megen tid som muligt blev tilbragt med sjov og skæg, musik og snak om alt og ingenting med ens jævnaldrende.

Livet er slet ikke så ligetil i den alder. Barndommen er dårlig nok overstået, men man mener sig klart berettiget til at blive behandlet som en voksen. Man er fuld af modstridende følelser – usikker over for den verden, man er på vej ind i, men forenet med venner og veninder i en kamp-holdning mod al autoritet. Nemt til at føle sig bundulykkelig, men også til at føle sig jublende glad. Man synes, man har en hel masse i sig, som man på én gang er bange for og har lyst til at udfolde.

Unge ledere

På de feriekolonier, der holdes for teenagere eller større skolebørn, kan det på grund af deltagerantallet tit være svært for lærerne at tage sig nok af de enkeltes problemer og skabe aktivitetsmuligheder svarende til individuelle interesser.

Dette er en af grundene til, at en ny og inspirationsfyldt form for internationale ferielejre i de seneste år har fået vind i sejlene til glæde for tusinder af børn og unge. Initiativet kommer fra idealistiske studerende fra hele verden, samlet i organisationen *Student for Europa*, der har afdelinger i 14 lande.

Hvert år gennemfører organisationen i hundredvis af lejre – hver for sig med et deltagerantal på ikke over 40, ligeligt sammensat af drenge og piger fra to forskellige lande, og med en leder pr. ca. 5–7 unge. Lederne er 20–21-årige studerende fra alle mulige fagretninger – ikke bare pædagogik og psykologi, men sprog, litteratur, filosofi og meget andet – og de engagerer sig frivilligt og uden at tjene på det i et krævende arbejde med at give børn og unge en afvekslende og udbytterig ferie, der medvir-

ker til mellemfolkelig forståelse og fjerner medbragte nationale fordomme.

Det er pragtfuldt, at lederne er så unge, vi føler os alle på bølgelængde med dem, for de er med i det hele, skrev en pige på 14 om en af sidste års lejre i Danmark. *I aften holdt vi bal for de tyske drenge i kjoler, vi selv havde syet, og i dag byggede vi først hytter i skoven, og om eftermiddagen spillede vi fodbold med drenge. I øvrigt har jeg ikke spurgt svært ved at komme op om morgenen, for vi bliver nemlig vækket med beatmusik.*

Hvad der skete en tilfældig formiddag

I sommeren 67 gennemførtes seks lejre med dansk deltagelse – fire i Tyskland og to på Fyn. Deltagerne var mellem 13 og 16, de fleste fra Berlin og København. Et besøg, *Samvirke* aflagde i et par af lejrene, afslørede hos både deltagere og ledere en aktivitet og indlevelse, som kun sjældent ses i de almindelige ferielejre.

En tilfældig formiddag var de 14 tyske og 20 danske teenagere på Kerteminde ungdomsskole således i sving med følgende aktiviteter, der foregik inden for frivillige interessegrupper:

★ *Teatergruppen* øvede sig under stor morskab i at fremstille dagligdags situationer som „besøg hos tandlægen“, „mand og kone ved morgenbordet“ og „indkøb i en modesalon“. Den pantomimiske indsats gennembrød totalt alle sproglige mure.

★ *Håndboldgruppen* trænede til en planlagt kamp mod en anden lejr.

★ *Malergruppen* var i fuldt sving med dekorationerne til et forestående pigtrådsbal.

★ *Folkemusikgruppen* – ledet af en ung, amerikansk folkesangerinde – indstuderede Donovan's *Universal soldier* og diskuterede dens budskab om den menige soldat, uden hvem Cæsar og Hitler og alle andre magthavere ville være magtesløse.

★ *Filosofigruppen* førte med deres leder en debat om vigtige verdensproblemer som f. eks., hvordan en lagkage mest retfærdigt kan deles mellem to personer, hvoraf den ene er sulten og den anden er mæt.

★ Andre var beskæftiget med *stoftryk, linoleumssnit, træ- og skindarbejde samt keramik*, og atter andre gik sig bare en tur.

Lederne investerer ikke blot deres ferie i opgaven. Forud er gået et stort forbere-

delsarbejde, herunder deltagelse i et af undervisningsministeriet støttet kursus om, hvordan man aktiviserer teenagere. I samarbejde har studenterne udarbejdet en 60 siders duplikeret håndbog om alt, hvad man bør vide som lejrleder, bl. a. med beskrivelser af en lang række skabende fritidsaktiviteter og lege. Bogen ajourføres hvert år på grundlag af de nye erfaringer, der indhøstes på lejrene, og som drøftes på en international årskongres for ledere af lejre i såvel Vest- som Østeuropa.

I lejrperioden sætter lederne sig sent hver aften sammen for at planlægge næste dags program. Det forelægges på demokratisk vis for de unge, så de kan komme med ændringsforslag, inden tingene sættes i værk. Ved samme lejlighed drøftes lejrens eventuelle „problembørn“ og hvad man kan gøre for dem. Lederne deltager ikke bare i fællesaktiviteterne, men går tit rundt på værelserne om aftenen, fortæller historier eller snakker, så ingen føler sig glemt.

Børn med problemer taler ud

Den fortrolighed, der skabes gennem ledernes medleven i lejrens hverdag, er enestående og viser sig f. eks. gennem det lille træk, at samtalen i en gruppe teenagere ikke forstummer eller ændrer tone, hvis lederen tilfældigvis kommer forbi og sludrer med.

Vi opfatter os ikke som autoriteter, men som kammerater til deltagerne, siger en af lederne. En del af børnene er fra socialt vanskeligt stillede hjem, f. eks. familier uden far, og de har et særligt behov for at tale ud om, hvad der nager dem. Det er en tilfredsstillelse at mærke, man kan være dem til støtte og sætte dem i gang.

Det begyndte som nogle få studenter frivillige hjælpeindsats for storbybørn og er i dag vokset til en organisation af imponerende rækkevidde med et udvidet program i 1968, hvor danske og grønlandske børn vil få mulighed for at komme på lejr med tyske, østrigske, ungarske eller franske jævnaldrende. Er man interesseret i nærmere oplysninger, kan man henvende sig til *Student for Europa*, Ravnens kvarter 14B, Albertslund. I 1967 kostede et 3 ugers lejrophold 265 kr. pr. deltager, og restbeløbet blev skaffet til veje ved offentlige tilskud og finansieringsaktioner fra studenterne selv. Det er pengene værd, siger børnene samstemmende, først og fremmest fordi lederne forstår os og kommer os ved.

AAGE BÜCHERT.

Dronning Margrethe I på sin hvide gænger gennem København under sommerens festoptog. (Herover). — T.v.: Byjubilæet bød på verdens længste kaffe-, øl- og sodavandsbord. Det gav alle tiders trængsel på Strøget. Om formiddagen var der dog albuenum på Amagertorv, og overborgmester Urban Hansen kunne her byde byens gæster på et mejerigtigt morgenbord.

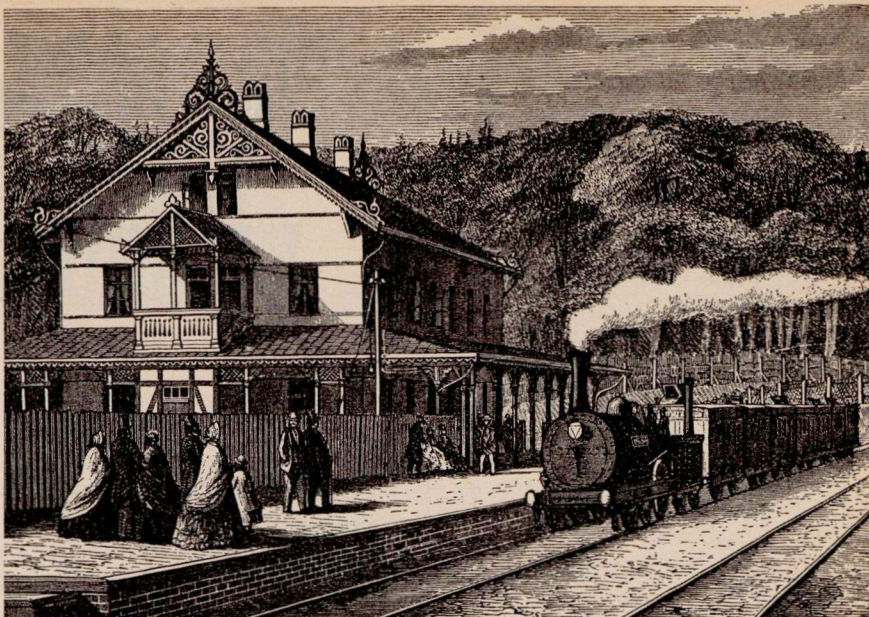
Hovedstaden tog FESTDRAGT på

Med dette års udgang er Københavns 800 års fest forbi, men lad os, inden året ebber ud, fastholde et par højdepunkter, som ikke tidligere nåede at blive gengivet i farvefotos: Det store gæstebud på Strøget og det farvestrålende optog gennem byen. Optoget markerede forskellige historiske afsnit, herover Holbergtiden med de holbergske figurer Leander og Leonor, forrest, Henrik og Pernille tæt bagefter. Til højre biskop Absalons ridt med svende foran og bagefter.

Christian IV, hovedstadens store bygmester, var naturligvis også at finde i byoptoget gennem København.

NØDVENDIG ADVARSEL for enhver, der besøger KJØBENHAVN

KØBENHAVNS 800 års-jubilæum trak hundredtusinder af mennesker til hovedstaden i sommer. Antagelig var det ikke ret mange af dem, der på forhånd havde læst den lille bog *Nødvendig advarsel for enhver, der besøger København*, og selv om den var blevet omdelt gratis til alle den jubilerende storbyes gæster, ville de fleste nok have nægtet at tage dens formaninger og gode råd alvorligt.

De er nemlig omkring et hundrede år gamle – skrevet af en af forrige århundredes store skillevise-forfattere, *Julius Strandberg*. Han skjuler sig bag pseudonymet *En mand, der kjender byen*. Og kende den – både på godt og ondt – det gjorde Julius Strandberg, eftersom han i en årække havde en forlagsboghandel i *Vingårdsstræde* på hjørnet af *Holmensgade*, hovedstrøget i Københavns datidige Sodoma og Gomorra.

I anledning af byjubilæet er hans lille vejledning blevet genudsendt af hans gamle forlag, og det forbavsende er, at bogen på mange måder er *aktuel*.

Det gælder for eksempel i henseende til advarsler mod at indlade sig i klammeri, der kan føre til vold på sagesløse, og det gælder på trods af trafikens udvikling følgende råd, eftersom byen jo fortsat kan fremvise flere linier af sporvogne: „I fald du vil springe af eller på en i fart værende sporvogn, således som københavnere så flot udføre det, så glem ikke – glem det endelig ikke – at springet både af og på skal udføres i samme retning som vognen kører, og dersom du ubetænksomt hopper bagud, styrter du og kan komme til at betale lægen de penge, du skulle have moret dig for i København. Med rene ord: du risikerer at blive krøbling eller blive kørt i styk-

ker og sendt hjem i flere småpakker. Vi have havt sørgelige eksempler i den retning.“

Julius Strandberg anvender, som man ser, en fortrolig og let humoristisk tone. Han skriver frejdigt sin læser til i du-form. Jovialiteten og den lyse tone har overtaget, men alvoren lurer alligevel i baggrunden, især synes han at have betragtet pengepungen som et ømt punkt, thi mange af advarslene munder som rådet mod forkert af- og påstigning af sporvogne ud i en påpegning af det økonomiske tab, som man kan udsætte sig for. Det gælder f. eks. ikke blot den, der lader sig lokke af det københavnske natteliv og Vesterbros mange damer med „elskovsfuldt sind“, men også den, der lader sig friste af i øvrigt agtværdige frivillige butiksdamer ved tombolaer og basarer. Vær ikke for galant imod dem, advarer Julius Strandberg.

Politiet fremholdes dels som den myndighed, hos hvem man risikofrit kan hente gratis informationer om bl. a. veje og regler, dels som det væsen, man helst

ikke skal komme i for nær kontakt med – i det mindste da ikke, når det er for den mindre gode opførsels skyld. Strandberg taler i sin indledning om, at ingen kan forlange af byens gæst, at han skal være på det rene med alle de småting, der i storbyen kan bringe ham i kollision, „enten med publikum eller med visse venlige herrer, hvis pligt det er at sørge for dit og samfundets vel ved at føre dig hen på de kjedelige politistationer, dersom du lægger alt for meget beslag på deres opmærksomhed“!

Helt ud aktuel er iblandt de bilag, som er taget med i den ny udgave, skillingsvisen om „Storkereden på Amagertorv“, som på melodien om „Aa, den stakkels pige“ fortæller om „det morsomme vandspring, hvor Københavnerne hver nat gøre hal-løj“:

*Somme tider springer der
blodrødt med anilin.*

*Somme tider går der torsk i,
det er evig grin.*

*De er føj-, ja føj-, ja føj-,
ja føjelige.*

▲ *Man skal huske, at der er flere afgangsstationer for tog i København og omegn, hedder det i en gammel skildring, som giver advarsler til gæster i hovedstaden.*

*Folk de gør, de gør i vandet
al slags plaskeri.
Og en masse gæs-, ja gæster
roder om deri.
Aa, den stak-, den stak-,
den stakkels storkerede.*

For resten advarer Julius Strandberg mod badning „de mange smukke og ensomme steder, hvor det klare vand kunne indbyde“ dertil. Slipper man ikke godt fra det, er det dyrere end man tror, hvorfor man i stedet bør søge de rette badesteder. En række råd og formaninger virker nærmest naive eller forældede så som advarslen mod at fiske frokosten i Frederiksberg Haves kanaler eller Kastellet's bassiner samt advarslen mod gennem det åbne vindue til gaden at udkaste småsjatter som barbevand, der enten vil ramme en forbipasserende i hovedet eller vil blive observeret af politibetjenten på hjørnet. Madpapir og tilsvarende henkastes derimod fremdeles med samme frimodighed og i tilsvarende omfang i offentlige haver og anlæg som på Strandbergs tid, og reglen om fortovsretten står fortsat i den pågældende politivedtægt. Den udsiger, hvad ikke alle ved, at den, der har kørebanen på sin højre side, ikke er pligtig til at vige – dvs. Strandberg siger det på den måde, at man kun behøver at vige tilbage for de damer, som man ønsker at vise sin gode takt.

◀ *Nyd livet på Dyrehavsbakken, men gør ikke ophævelser over noget. Teltholderen kan disputere på en anden måde, end du synes om, hedder det i de gamle advarsler til besøgende i København.*

**MODERNE HAVEREDSKABER
DER LIGGER GODT I HAANDEN**

BARNESKOVL

— SOM FARS EGEN SKOVL
... EN RIGTIG SKOVL
— BARE MINDRE

**ZINCK
GODTHAAB**

VORE GAMLE TROPE- KOLONIER

Som følge af, at TV i løbet af det sidste årstid har gjort et stykke dansk fortid under fjerne himmelstrøg lyslevende ved sine udmærkede kolonihistoriske reportage-serier, dels fra de tidligere dansk-vestindiske øer, dels fra Guldkysten (det nuværende Ghana), er der ingen tvivl om, at forlaget *Fremad* er kommet lige i rette tid med udsendelsen af storværket „Vore gamle Tropekolonier“, der nu nærmer sig sin afslutning – ottende og sidste bind udsendes lige efter nytår.

Nysgerrigheden blandt seerne efter at vide mere om det danske koloniriges opståen, dets storhedstid og tilbagegang, og hvordan det stykke for stykke tabtes, er så stor som nogen sinde. Her ligger et for de fleste ukendt stof, rigere på menneskelige skæbner og tragedier end historiske beretninger i almindelighed.

TV-reportagerne har givet et værdifuldt indblik i de som regel faretruende og dramatiske eksistensvilkår, hvorunder vore oversøiske landsmænd levede i det fjerne i de par hundrede år, det danske kolonieventyr varede. Nu mangler blot en serie fra Trankebar og andre koloniseringsmål i det ostindiske område, så har seerne været hele raden rundt.

Men den dybere sammenhæng i det historiske forløb er TV naturligvis ikke i stand til at give – alt dette må man ty til et værk som „Vore gamle Tropekolonier“ for at få udtømmende besked om.

Her genopstår som historie en verden, der er gået under. Her får man at vide, hvordan private handelskompagnier etablerede sig på de fremmede kyster, hvad der førte til statens overtagelse af kolonierne – og kortene lægges på bordet til dokumentation for, hvordan vi tabte dem. Men ind imellem de skelsættende og afgørende begivenheder får læserne en masse detaljer om de vilkår, kolonisterne levede under – og det er en beretning fuld af eventyr, spænding og romantik, en beretning om kriser, krig, besættelse og oprør, om sørøveri og kaperkrige, om små og store interesser i det stortalpolitiske spil, om slaveundertrykkelse, indtjeningsmuligheder og livsvilkår på plantagerne og kystbefæstningerne, om dagliglivet i tropernes ubarmhjertige sol, om embedsmænd, eventyrere, missionærer og den indfødte befolkning. De ledsagende reproduktioner af gamle stik, gamle kort og håndskrifter, trykte beretninger i faksimile, originale plantageregnskaber, aktiebreve og kontrakter giver et udmærket indtryk af aktuelle problemer og hændelser fra det daglige liv.

De første fire bind handler om de tre dansk-vestindiske øer, som spillede den største kolonihistoriske rolle. De tre efterfølgende bind beskæftiger sig med koloniseringen af Trankebar og en række mere eller mindre mislykkede koloniseringsforsøg i Ostindien: På Nicobar-øerne, i Bengalen og ved Malabar-kysten (med en afstikker helt ud til Kina). Og til sidst kommer det afsluttende bind om Guldskystkolonien i Vestafrika, som ikke bliver mindre spændende end sine forgængere – at dømme efter den smagsprøve, man fik i TV for nylig.

De store billedværker

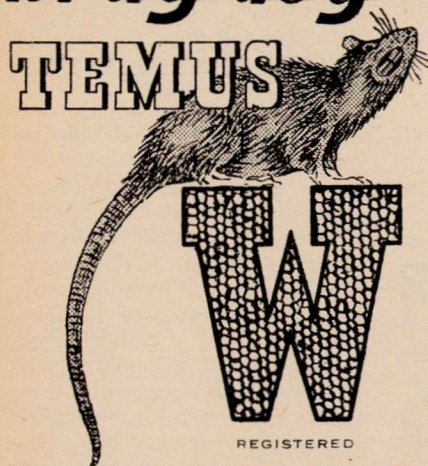
I rækken af store populærvidenskabelige billedværker, hvoraf i årenes løb er udkommet tredive, har forlaget *Fremad* i dette efterår yderligere udsendt tre farveprægtige bøger i det kendte store format med det overdådige billedmateriale.

Et af disse billedværker er et genoptryk af en tidligere udkommet bog „Naturens vidunderlige verden“, i dr. Ingvald Lieberkinds tekstversion. Den giver i et tværnsnit fra urtid til nutid en slags „drejebog“ for vor klodes millionårige lange udvikling i form af en beretning om den geologiske proces og de skiftende etaper i plante- og dyreliv indtil vor tid, men desuden samler den hovedlinjerne i vore dages flora og fauna ved at gennemgå alle dominerende arter blandt de ca. hundredtusindtallige forskellige dyr og planter, som findes på jorden.

„Indianske Eventyr og Sagn“ hedder et andet billedværk, som er usædvanligt både i udseende og indhold. Et fantasifuldt illustrationsmateriale danner rammen om en genfortælling af ca. 40 historier, således som de blev fortalt omkring lejrålene, dengang blegansigterne endnu ikke havde gjort indhug på indianernes jagtmarker. På „Tusind og én Nat“-maner er udgangspunktet en lidt kunstig historie om en indianerdreng, der finder „Den store And“'s fredspibe og ved trylleri får den til at berette om alt det, indianerne forestillede sig ved verdens skabelse, om hvordan jorden, ilden, vandet og stjernerne opstod – efterfulgt af en række fabler om dyrene og naturen, fortalt med megen humor, og i den sidste del af eventyrene optræder helte og ånder, brave jægere og krigsmænd, samt onde troldmænd i spændende sagn og beretninger, hentet fra forskellige stammer.

Det tredie billedværk adskiller sig fra de forannævnte ved at udfylde et rent praktisk formål som instruktionsbog for alle slags sportsfiskere. Bogen „Sportsfiskeri“, er en af fem danske fiskeeksperter grundigt omarbejdet dansk udgave af et amerikansk værk, som i sit hjemland har fået betegnelsen: „Sportsfiskernes bibel“. Dens 250 sider skildrer i tekst og pragtfulde billeder alt, hvad der er værd at vide om sportsfiskeriets forskellige former og teknik.

brug dog
TEMUS

Der har De jo garantien for,
at alle rotterne forsvinder

TEMUS W ROTTEGIFT

Godkendt af Indenrigsministeriet som
rotteudryddelsesmiddel.

TEMUS W MUSEGIFT

er af Statens Skadedyrslaboratorium
anerkendt til bekæmpelse af mus.

Strejftog i det forenede JERUSALEM

AF REDAKTØR EGGERT NIELSEN

HVER FREDAG ved solfaldstid går en folkevandring gennem Jerusalems gamle bydel – et vældigt opbud af jøder på vej til grædemuren for at deltage i sabbathbønnen. Det er næsten umuligt at bevæge sig i modsat retning. Tusinder og atter tusinder fylder de smalle stræder, især bazargaden King Salomon Street.

Uden for de mange små cafeer i nærheden af station III på Kristi Korsvandring gennem Smertens Vej (Via Dolorosa) sidder vandpiberygende arabere i tætte klynger som tilskuere i første parket og er ved at tabe næse og mund af forbavselse over dette syn, som de ikke ville have drømt om at opleve for få måneder siden.

Hovedparten af de andagtsøgende kommer fra det ortodokse jødiske beboelseskvarter *Mea Sharim* bag den tidligere Mandelbaum-port. De samler sig i en kompakt masse ved Damaskus-porten og skyller derefter som en strid flod fra vest til øst gennem det gamle Jerusalems stræder og smøger, for til sidst at udmunde i den store åbne plads foran grædemuren, hvor den tidligere slumbebyggelse af arabiske rønner nu er bortryddet af bulldozere.

Efter at have set denne strøm af mennesker komme væltende ned mod grædemuren, set dem stå tætpakket i tusindvis foran grædemuren, begriber man ganske klart, at Jerusalems gamle bydel aldrig, aldrig vil blive givet frivilligt tilbage til Jordan. Så overbevisende er dette syn.

Ikke blot et stort folketal, men også en fanatisk tro og vilje står bag denne manifestation. Langt over halvdelen er mænd i sorte flagrende dommedagsklædninger med de for fromme jøder karakteristiske proptrækerkrøller hængende ned fra tindingerne, på hovedet den bekendte bredskyggede sorte hat eller – lige så ofte – den pelskantede baret, som var de østeuropæiske jøders specielle kendemærke.

For alle disse folk, i hvert fald dem, der kommer fra Mea Sharim (det vestlige Jerusalems mærkeligste og temmelig ghettoagtige bydel) betyder grædemuren mere end selve

den israelske stat. Religionen og dens symboler går langt ud over ethvert politisk hensyn. Derfor var staten Israel for mange af dem i lang tid et fjendtligt begreb, de ønskede hellere at blive regeret af den gamle kong Abdullah end at miste adgangen til grædemuren, som jo er den eneste tilbageværende del af det såkaldte 2. tempel, efter at romerne ødelagde dette for 2000 år siden, og araberne senere byggede den gyldne Omar-moske (næstvigtigst efter Mekka-helligdommen) på tempelpladsen.

Nu er de godt tilfreds med, at Israels hær har banet dem vejen til grædemuren: alle deres længslers mål, og nu er der ingen magt i verden, der kan tvinge dem bort, om det så skal koste dem deres liv.

At grædemuren er blevet et centralt punkt i det gamle Jerusalem, opdager man hurtigt. Skilte med pile viser vej fra alle retninger, og selve muren, som tidligere var et fra alle sider indsnævret sted, er vokset gevaldigt i alle dimensioner. For det første er hele den slumbebyggelse, der dækker det meste af den på begge sider, fjernet, så bredden af muren er vokset fra 10–15 meter til ca. 50. Dernæst har man foretaget en flere meter dyb udgravning, som har blottet dybtliggende dele af muren, samtidig med at denne udgravning er omgivet af hegn på alle sider, for at de andagtsøgende i samlet flok kan græde og opsende deres bønner i fred. Tilskuere og

turister plus kvinder må nøjes med pladsen uden for hegnet.

Det har vakt et sandt raseri blandt talrige israelere uden for den ortodokse kreds, at kvinder ikke tåles i de frommes forsamling ved grædemuren. De er henvist til deres eget private stykke grædemur uden for indhegningen. Er det et udslag af vort højt priste demokrati at vise kvinderne en sådan hån? spørges der. Men de rettroende kan forsvare sig med en henvisning til Bibelens udsagn – og derved er den sag afgjort. Man har bøjet sig for ortodoksien, som man for øvrigt har gjort det på andre felter, f. eks. i den strenge overholdelse af sabbatten, som medfører, at næsten alt liv går i stå i de jødiske bydele fra fredag eftermiddag til lørdag aften.

Langt fra alle israelere sympatiserer med de ortodokse forskrifters strenge overholdelse, men de accepterer dem for traditionens og patriotismens skyld. Mange går ikke ned i udgravningen foran grædemuren, men alligevel flokkes de i tætte skarer spredt over den omgivende plads, fordi de føler det nationale tilhørsforhold ytre sig som noget håndgribeligt netop på dette sted.

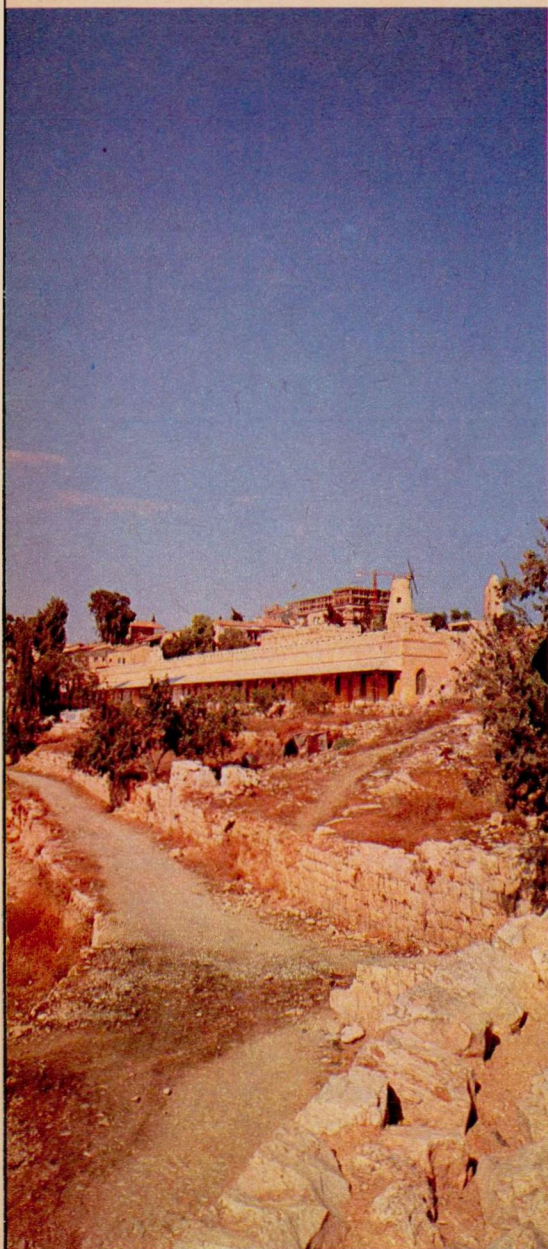
En slem bet, navnlig for de jødiske detailhandlere i Vest-Jerusalem er det, at araberne åbenlyst profiterer af den jødiske helligdagsoverholdelse. Den ene helligdag kom næsten oven på den anden under mit ophold i Jerusalem i midten af oktober. Og hvad var man så vidne til? At det halve af det jødiske Jerusalem styrtede ind i den gamle by, hvor de arabiske købmænd holdt åbne i alle bazarerne, og hvor der var trængsel som i en myretue.

Der foregår en omfangsrig handel med israelerne som kunder i den gamle by, der faktisk fungerer som et vældigt supermarked. I så henseende har

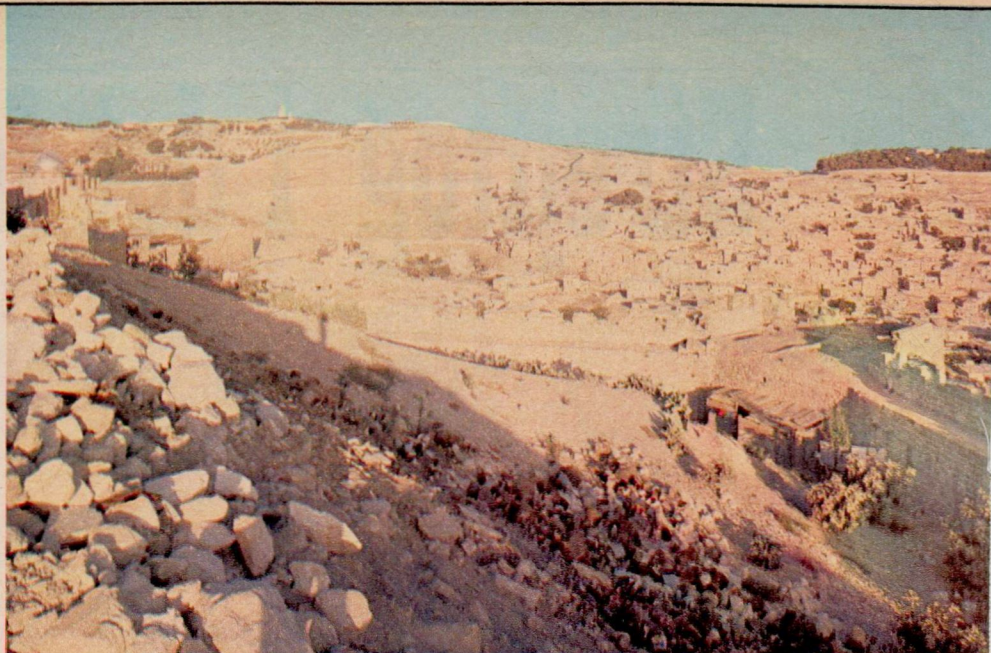
Fortsættes to sider fremme

Så håndfast rydder israelerne op i det gamle Jerusalem efter sammensmeltningen af de to bydele – ofte med arabernes anerkendelse af oprydningsarbejdets nødvendighed. Her ses to bulldozere i færd med at gøre indhug på ruinerne.

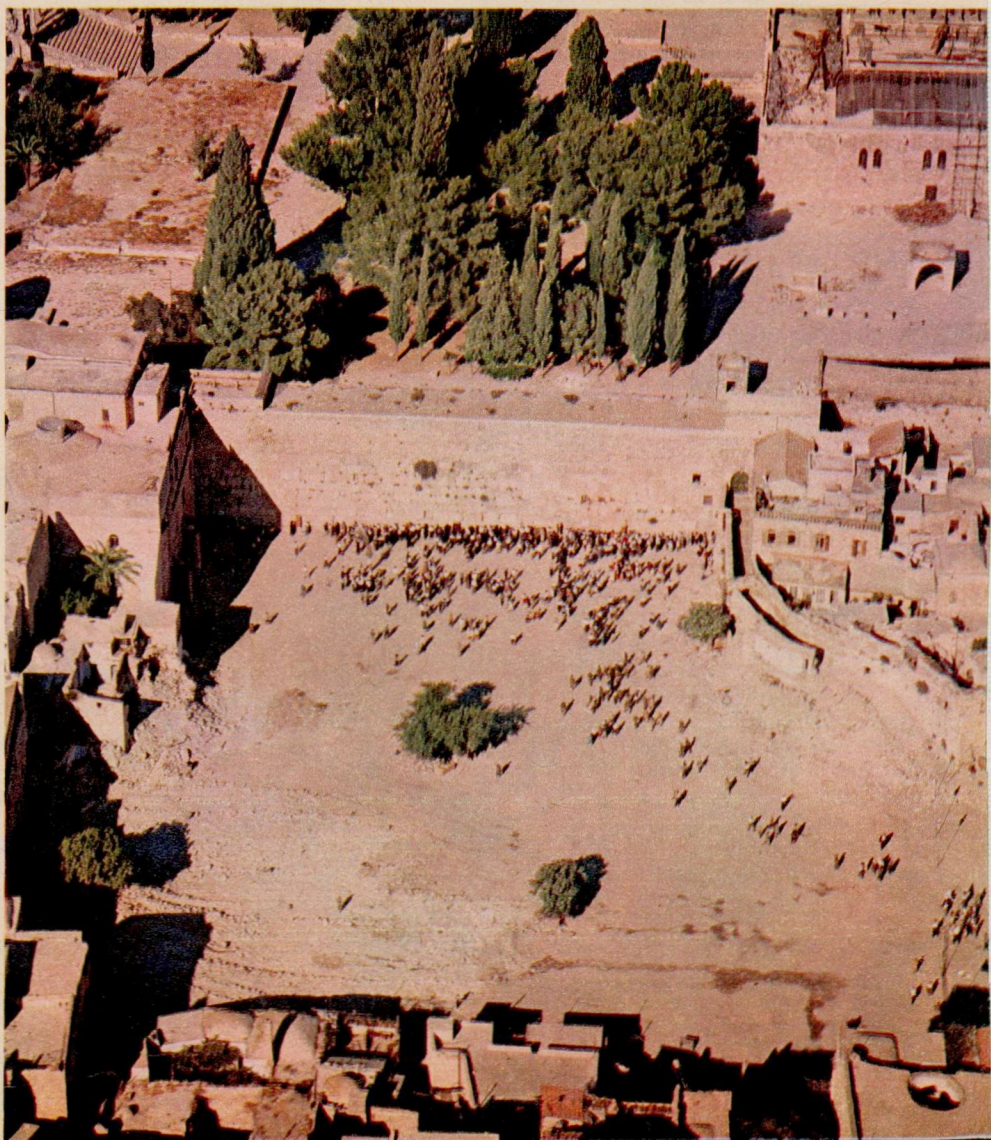

Grædemuren (resten af det såkaldte „2. tempel“, Salomon-templets afløser) er jødernes største helligdom i Jerusalem. Billedet til højre viser folkevandringen til det berømte sted. Kvinder er – efter bibelsk tradition – forment adgang til grædemurens centrale del. Det lille billede for neden viser, at de må nøjes med en lille stump grædemur længst ude til venstre.

Her ser man spiren til den skæbne-
svangre udvikling, der spaltede Jerusa-
lem op i en gammel arabisk by og en
ny jødisk bebyggelse. Den snævre be-
byggelse til venstre (med vejen til Bet-
lehem løbende nedenfor) blev opført af
nogle jødiske familier for over 100 år
siden (den gamle vindmølle ses endnu),
og det var begyndelsen til det *moderne*
Jerusalem med udelukkende jødisk be-
folkning.

Dette bibelske panorama, strækkende sig fra Kedrons bæk i billedets højre „bund“ til Oliebjerget (længst t.v.), var krigsskueplads i 6 dages krigen, idet israelske faldskærmstropper her løb de jordanske sikringsstyrker og befæstningsanlæg over ende, omringede Jerusalem østfra og trængte gennem byportene ind i byen. Skiltet t.h. er et ironisk eftermæle over det jordanske nederlag, idet den arabiske indskrift (med engelsk oversættelse) dekreterer et kategorisk forbud mod at fotografere dal-sænkningen – af militære grunde. Nu kan både skilt og panorama frit fotograferes.

Damaskus-porten er blevet det store trafikale trækplaster, efter at det nye og det gamle Jerusalem er forenet. Før 6 dages krigen var Damaskus-porten en isoleret enklave, fordi den lå placeret direkte op ad det berygtede stykke ingenmandsland – kun adskilt fra dette med et højt trådhegn, forsynet med diverse vagttårne. Men nu er der fri adgang fra alle sider, og derfor er indgangen til den gamle by fra Damaskus-porten blevet en myretue af mennesker, som det ses af billedet til højre.

Indover det tidligere ingenmandsland er nu anlagt en bred bilvej, alle spor af det afgrænsende trådhegn er fjernet, og en vældig strøm af biler passerer uafbrudt dette trafikknudepunkt (som det fremgår af nedenstående billede) – næsten livløst for få måneder siden.

Jerusalem ikke forandret sig. Den gamle by er stadig et stykke tusind og een nat i vor tids udgave. Naturligvis er antikvitets- og souvenirhandlernes det førende islæt i bazarenes fysiognomi, fordi turisterne hele tiden har været den vigtigste indtægtskilde. Hvad der findes af ægte og ikke mindst uægte antikviteter og relikvier i Jerusalem trodser enhver beskrivelse. Men det er i øjeblikket ikke den mest lukrative handel, for endnu er den store turiststrøm ikke vendt tilbage efter krigen – (men den vil komme, mange gange stærkere end tilforn, håber araberne, fordi Jerusalem nu er ét).

Nej, dem der gør de store forretninger med israelerne, er sælgerne af de daglige forbrugsgoder. Flere steder under bazargadernes hvelvinger findes store udsalgspladser af grøntsager, frugter og andre landbrugsprodukter fra de jordanske landbrugsregioner. Og ligesom andre steder i Orienten støder man på alle mulige slags købmænd og håndværkere, brancheinddelt på stribe i tæt rækkefølge efter hinanden på begge sider af de smalle stræder. Man får præsenteret varerne (og desværre lugten af dem) lige i synet uden at skulle gøre sig nogen ulejlighed af at lede efter dem. Her er der frit slag for købelysten.

Bortset fra manglen på emballering og prismærkning er det supermarkedets princip, som går igen. Slagter, krydderihandler, bager, isenkræmmer, glashandler, uldhandler, læderhandler etc., man kan næsten finde dem efter lugten, butikken er kun et hul i muren, varerne falbyder sig selv uden for og inden for de snævre indelukker.

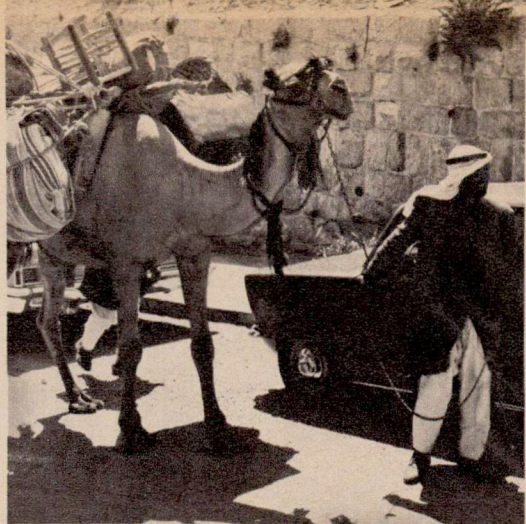
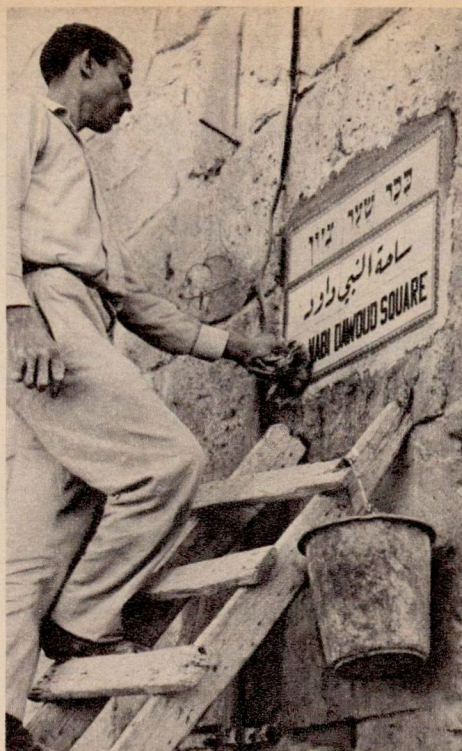
Alle disse folk er blevet alvorlige konkurrenter til Vest-Jerusalem butikker. For det første holder de åbent, når de andre har lukket: helligdage, morgen, middag og aften. For det andet har de meget mindre omkostninger (hullet i muren koster næsten ingenting, og fødevarerne fra de jordanske regioner er med den groft underbetalte arabiske arbejdskraft meget billigere end i Israel), hvorved de kan arbejde med et langt lavere prisniveau – og endelig er de til at sjakke med. Man ser mange israelere næsten synke i knæ af at slæbe hjem på hele sække af indkøbte varer efter en indkøbsturné i den gamle by.

Selvfølgelig kommer der også arabere til Vest-Jerusalem, endda mange, ofte i deres folkedragter, for at beskue det helt moderne vesteuropæiske gadeliv i denne bydel. Mangen jordansk sheik har fået lidt af et chok ved synet af en lårkort israelsk ungdom, som, når det angår moden, ikke står tilbage for vore egne (her skal indskydes, at selv om arabiske kvinder næppe vover sig så langt ud som de israelske medsøstre, synes de alligevel – smittet af deres eksempel – at være godt på vej til at afkaste sig slørets tyranni. Det er yderst få af de helt sort-tilslørede kvinder, man ser i den gamle bydel, og i samme øjeblik arabernes kvinder skifter til europæisk påklædning, er det helt umuligt at konstatere, hvem der er af hvilken race – altså også hvem af de arabiske kvinder, der efter arabisk målestok „skejer ud“).

Araberne nyder især på deres helligdag (fredagen) at besøge det israelske grønttorv og lægger ikke skjul på deres beundring for den orden og planmæssighed, hvori det afvikles, men de køber næppe noget. Den eneste handel, som kan tænkes at modsvare israelernes attack på Øst-Jerusalem, består i rige araberes mere kræsne køb i israelske specialforretninger af højere standard.

Men der er ikke noget at sige til, at den lille israelske detailhandler knurrer.

Det mest forbløffende, Israel har udrettet i forholdet mellem de to dele af byen, er den trafikale sammensvejsning. Kun grænse-

▲ En araber i det typiske jordanske antræk er på flugt eller vender hjem – hvem ved? – til Jerusalem med alt sit habengut på kamelryg.

◀ Typisk gadescene i det gamle Jerusalem: en arabisk håndværker i færd med at placere et gadeskilt med hebraiske skrifttegn oven over den arabiske og engelske stedangivelse.

Jerusalem-muren med David-tårnet ved Jaffa-porten, efter at de jordanske befæstningsanlæg og slumbebyggelser er fjernet. Hele det foranliggende ingenmandsland er frilagt og udlagt til en kæmpemæssig parkeringsplads, og Jaffa-porten er åbnet for fri adgang, mens der er indrettet kunstudstilling i kassematterne ved David-tårnet.

◀ Ortodokse jøder fra Mea Sharim i deres traditionelle sorte antræk (og med slangekrøller fra tindingerne) overværer rydningen af spærrende huse til fordel for et nyt gadegennembrud i nærheden af den nu sløjfede Mandelbaum-port.

Oversigtsbillede, der viser, hvordan hele det tidligere tæt bebyggede terræn foran grædemuren og den gamle tempelplads er ryddet for huse. Alle hidtidige beboere har fået bedre lejligheder andre steder. Grædemuren ses i billedets centrale del. I baggrunden arabernes helligdom: Omar-moskeens kuppel. ▼

overgangen ved Mandelbaum-porten eksisterede før krigen. Alle andre tilgangsmuligheder var spærrede. På to steder lå et bredt stykke ingenmandsland, og med undtagelse af Damaskus-porten var portene til den gamle bydel som regel lukkede.

Nu forbinder brede veje de to bydele en halv snes steder, mod syd er der etableret en stærkt forkortet forbindelse til Bethlehem, mod nord til Jerusalems Lufthavn, som snart vil være i stand til at tage mod turistfly, så man undgår den irriterende omvej over Tel Aviv.

En ringvej uden om hele Jerusalem er undervejs. Begge stykker „ingenmandsland“ er forsynet med brede trafiklinier, grænsstakittet ved Damaskus-porten er revet ned, og bulldozere kører i ingenmandsland for at forberede opførelsen af højhuse. Det andet ingenmandsland ved Jaffa-porten er blevet omdannet til en kæmpemæssig parkeringsplads. Alle slumkvarterer omkring den gamle bymur er blevet sløjfet, så muren præsenterer sig i al sin maleriske skønhed hele vejen rundt om byen. Samtlige syv porte er lukket op, kun én, „den gyldne port“, hvor Jesus efter traditionen kom ind før den skæbnesvangre påskehøjtidelighed, holdes stadig lukket, fordi den fører lige ind til Omar-moskeen, arabernes helligdom – og israelerne

vil ikke krænke muhamedanernes religiøse følelser (af hvilken grund de i øvrigt spærre til tilgang til tempelpladsen på islamske helligdage med bevåbnede vagtposter).

De jordanske befæstningsanlæg bymuren rundt, særlig ved Jaffa-porten og David-tårnet (hvorfra en voldsom kanonade var rettet mod Vest-Jerusalem i krigsdagene) er blevet fjernet, og folk kan nu spadserer oppe på bymuren. Det tidligere utilgængelige David-tårn er blevet åbnet for kunstudstillinger.

Inde i den gamle bys snævre gader er det tidligere affaldssvineri blevet afløst af hygiejniske renovationsmetoder, kloakledninger er blevet retableret med udmundning dybt nede i Kedrons bæk. I disse ledninger skal også lys- og telefonkablerne gå, så man slipper for de skæmmende luftledninger.

Vandforsyningen til den gamle by er koblet til det israelske vandværk, hvilket betyder, at der kan fås vand på alle tider af døgnet i tre gange så mange haner som tidligere, da

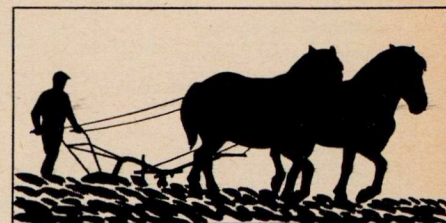
Ved grædemuren på en af de store religiøse og nationale festdage, hvor samtlige israelere søger til muren – også de, der er i modstrid til den strenge ortodoksi. Længst i forgrunden det nu forenede Jerusalems borgmester Teddy Kollek, som er den drivende kraft i Jerusalems forvandling.

der kun var vand to gange om ugen, pumpe op fra de fortidige Salomons bassiner ved Bethlehem. Hele Øst-Jerusalems telefonnet er koblet til det israelske, så man kan ringe automatisk til hele Israel. Alle arabiske skoler er blevet genåbnet, efter at de arabiske lærere har opgivet deres strejke, og de arabiske lærebøger er blevet renset for israelskfjendske regneopgaver o. lign. Henved et par hundrede arabiske politibetjente har genoptaget deres tjeneste under israelsk ledelse og ses sideordnet med de israelske over hele byen, biler og busser har fået israelske nummerplader, arabiske taxi'er kører efter israelske takster og gør store forretninger, ikke mindst fordi de er luksuøse i sammenligning med de israelske, der ser ud, som havde de været med i alle tre krige. Omsætningsafgifter gør nyanskaffelser af biler næsten umulige, mens de jordanske hidtil ingen omsætningskatter har betalt ...

Ja, sådan kunne man nævne eksempler i det uendelige på de revolutionerende omvæltninger, Jerusalem er undergået. I det ydre synes forholdet mellem arabere og israelere inden for Jerusalems område at være gnidningsløst. Efter de første måneders frygt og afstandtagen, fraterniseres der nu livligt og venskabeligt mellem de to befolkningsgrupper, araberne melder sig i overtal til hurtigt arrangerede lynkursus i hebraisk, og de kan ikke skjule deres tilfredshed med de økonomiske og tekniske fordele, de har fået.

Det er faktisk imponerende, hvad israelerne har gjort, sagde min arabiske chauffør til mig, og jeg vil nødig vende tilbage til den delte by. Fremtids-problemet må kunne løses ved at internationalisere byen.

Man må indrømme, at denne løsning ser tilforladelig ud. Men man glemmer, hvor farlig den er. Mon ikke de fleste vil betakke sig for at få gjort Jerusalem til en sortbørs- eller smuglerrede som Tanger eller Andorra?

ANDERS NIELSENS LOMMEBOG FOR LANDMÆND 1968

Skrevet af fagfolk for fagfolk. Bogen er i den rigtige størrelse, der passer til lommen og har praktisk plasticbind, der skyr snavs. Se den hos Deres boghandler eller i brugsen. Udgivet af Andelsudvalget ... kr. 8,80

DET DANSKE FORLAG

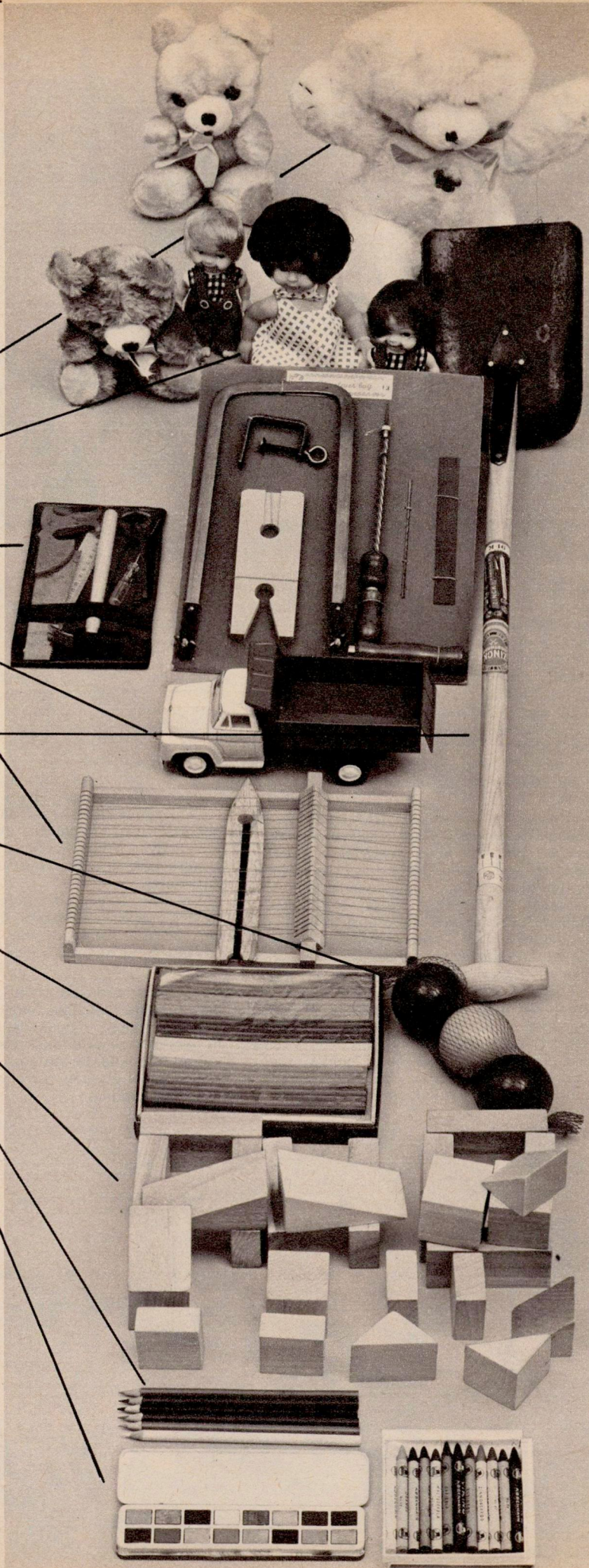

Hvilket legetøj?

* Det er ikke nemt at vælge legetøj. Det afgørende er ikke, hvor fint, flot eller dyrt, det er. Langt mere gælder det om, at legetøjet *passer* til barnets alder og udvikling, så det kan udløse aktivitet, fantasi og skaberglæde. * Skemaet viser, til hvilke aldre en række af de bedste legetøjstyper passer. De ting, der ses i billedet, anses alle sammen for

	år	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
teddybjørne og andre stofdyr														
legedyr af vaskbart stof														
dyr, der kan trækkes														
dukker														
dukkestuer														
mester jakel dukker og lign.														
billettørsæt og lign.														
værktøj														
opstillingslegetøj (zoo, by, stald)														
små modelkøretøjer (plast)														
modelljernbane og tilbehør														
biler, der kan læsses														
små træbiler														
væverammer														
tekn. byggesæt, modelfly														
sandkasselegetøj														
håndarbejds materiale														
sjippetov														
kugler														
bolde														
rulleskøjter														
butikker med tilbehør														
dampmaskiner, el-motorer														
modellervoks, formningsmateriale														
rangler														
træklodser														
byggesten														
byggeklodser														
byggesæt														
farveblyanter, farvestifter														
snurretoppe														
farvelader, vandfarve														

uundværlige. Derfor trækkes der linjer fra skemaet ud til billederne af de pågældende stykker legetøj – der alle sammen er udvalgt blandt FDBs legetøjssortiment. * Det er hverken dyrt eller nyt legetøj. Egentlig er det *gode* legetøj noget, som børn i generationer har leget med og haft glæde af. Meget legetøj er „gået i arv“. Tænk blot på sjippetovet og hinkestenen, der i århundreder har haft betydning for udvikling af barnets muskulatur. * Langt fra alt er kommet med. F. eks. er man helt gået uden om billedbøger, børnebøger og spil, selv om det er uundværlige supplementter til det egentlige legetøj. * Godt legetøj bruges meget. Derfor skal kvaliteten altid være i orden. Det er den ikke altid, og det er synd. Hvor børn dog kan blive skuffet, når de voksne har narret dem. *

»Efter jeg er begyndt at bruge Tre Kroner margarine, er det ikke mere nogen sag at få medisterpølsen sprød og lækker...«

»Ja, det er vel nok alle tiders margarine! Du skulle bare se, hvilke brune kager og vanillekranser, jeg lige har bagt med Tre Kroner margarine - jeg har måttet klistre dåserne til for at holde familien på afstand!«

TRE KRONER MARGARINE

-uovertruffen til julebagning og -stegning!

Alt lykkes med Tre Kroner margarine - den gyldne prik over al god mad! Tre Kroner margarine er takket være sin fine, ensartede kvalitet uovertruffen til julebagningen og -stegningen - prøv selv!

den
gyldne prik
over al god
mad...

BRUGSEN

For- tidens toner klinger

I en gammel præstegård i en af Københavns hyggelige gader er Musikhistorisk Museum nu indrettet i både smukke og moderne omgivelser. Her kan man ikke alene se de gamle instrumenter, men også høre dem klinge

Husker du i julen, ved gigers og fløjters klang...

Disse linjer i en kendt sang af Carl Ploug til musik af Peter Heise rummer i et glimt folkelig livsglæde fremmanet bl. a. ved hjælp af gigers (violiner) og fløjters klang. Spillemandene havde travlt i julen i gamle dage – julefester og -baller var utænkelige uden deres medvirken.

Og her er vi ved det centrale i musikken – de følelser, der fra musikanten breder sig til hans tilhørere. Snart er det den smittende livsglæde, tonerne kalder frem, snart helt andre sindsstemninger.

Men når musikeren lægger instrumentet fra sig, er det i og for sig en død ting. Derfor kræver det også mere end almindelig inspiration at skabe et musikhistorisk museum, der har bud til andre end specialister.

At de mange, stumme instrumenter let kan blive en lidt trist opmarch, havde man rig lejlighed til at forvise sig om på det danske musikhistoriske museum, da det var indrettet på Kunstindustrimuseet i København.

Det var et fantastisk opbud af sjældne instrumenter og instrumentformer, man her kunne studere, men man fik intet indtryk af det afgørende: Hvordan lød disse indretninger? Hvad var det for toner og klange, som gjorde de gamle instrumenter så yndede i svundne slægter.

Lederen af museet, dr. phil. Henrik Glahn, og hans folk var længe klare over, at disse tilstande ikke kunne blive ved, og da Kunstindustrimuseet en dag mødte med en opsigelse, begyndte der for alvor at komme fart i planerne om et helt nyt musikhistorisk museum. De fine sjældne samlinger skulle frem i

rampelyset, og det skulle ske på en moderne pædagogisk måde, så både det almindelige publikum og for den sags skyld også kendere kunne få et overblik og alligevel gå i dybden med hvert instrument og det musikalske miljø omkring det.

Det nye Musikhistoriske Museum blev åbnet for godt et år siden i den gamle præstegård i gaden Åbenrå i København. Den ydre ramme, i et af hovedstadens smukkeste barokhuse fra omkring 1730, er blevet så hensigtsmæssig, som man kan ønske sig det efter en gennemgribende restaurering, hvor de genskabte interiører bidrager deres til at skabe den rette atmosfære om de udstillede musikinstrumenter.

10 båndmaskiner i kælderens

Der er ikke mere noget „støvet“ over disse instrumenter. Man har ligesom fået alle dimensioner med – ikke alene lys og luft, plastiske virkninger, informativt stof, men hvad der vel især er væsentligt: musikken – lyde og klang – swinger gennem udstillingsrummene. Det vil sige, at man gennem hovedtelefoner eller højttaleranlæg får musikeksempler på de instrumenter, der er udstillet.

Af gode grunde er det ikke muligt at lade publikum spille på de gamle „klangkister“, men den moderne teknik er kommet museumsfolkene til hjælp. Båndspillere leverer programmer til i alt ti rum med musikeksempler og kommentarer.

Formålet med den nye udstilling er først og fremmest at vise det europæiske instrumentariums udvikling. Forskellige principper for udstillingsformen kunne være anvendt: den systematiske, som lader det enkelte instrument eller

den enkelte instrumenttype fremtræde i vekslende former fra de første stadier og frem til i dag – eller det historiske, som lægger hovedvægten på at give et indtryk af hver epokes instrumentarium fra middelalder til nutid.

Ved den historiske disponering, man har fulgt, giver man nu den besøgende en fornemmelse af vekslende tiders klangidealer, af samspil mellem musikken og måden at udforme instrumenterne på.

På glimrende pædagogisk måde anskueliggøres musikkens historie fra middelalder til romantik. Foruden de allerede omtalte hjælpemidler til at høre musikinstrumenternes toner med, finder man en kort etikettering til hvert instrument og små hylder med forklarende tekster til hver instrumentgruppe. Både akustiske, tekniske, herunder spilletekniske synspunkter indbefattes i denne instrument-historiske orientering. Et stort billedstof levendegør desuden indtrykket af ældre tiders musiceren.

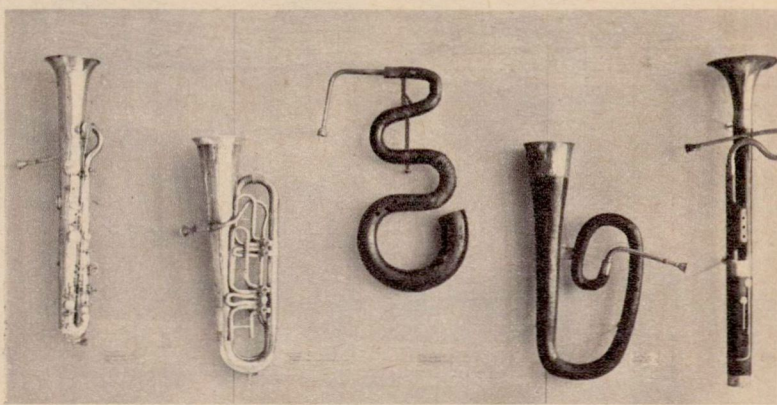
Hvordan er alle disse sjældne

den 16. april 1897 blev afholdt på musikprofessor Angul Hammerichs initiativ. Som det hedder i indbydelsen, „medens det endnu er tid“.

En vis ængstelse for at være for sent på færde lyser ud af denne passus og var heller ikke ganske ubegrundet. Mange, måske de fleste virkelig værdifulde europæiske instrumenter havde allerede på det tidspunkt nået deres endelige plads rundt omkring i de store rige samlinger i Europa, men det lykkedes dog at skabe en samling, som må siges at være enestående og meget besøgt af udenlandske kendere.

Musikcentrum i et hjørne af byen

I dag arbejder man først og fremmest på at gøre museet til et moderne værktøj i publikums og videnskabens tjeneste. Det er allerede lykkedes med det, der er skabt ved indretningen af det nye museum, men projektet rummer en samlet idé, nemlig et helt mu-

Fra venstre ses to forløbere for vore dages tubaer. Det slangeagtige instrument i midten er fra det 18. århundrede, derefter en anden variant af samme og endelig et engelsk bashorn.

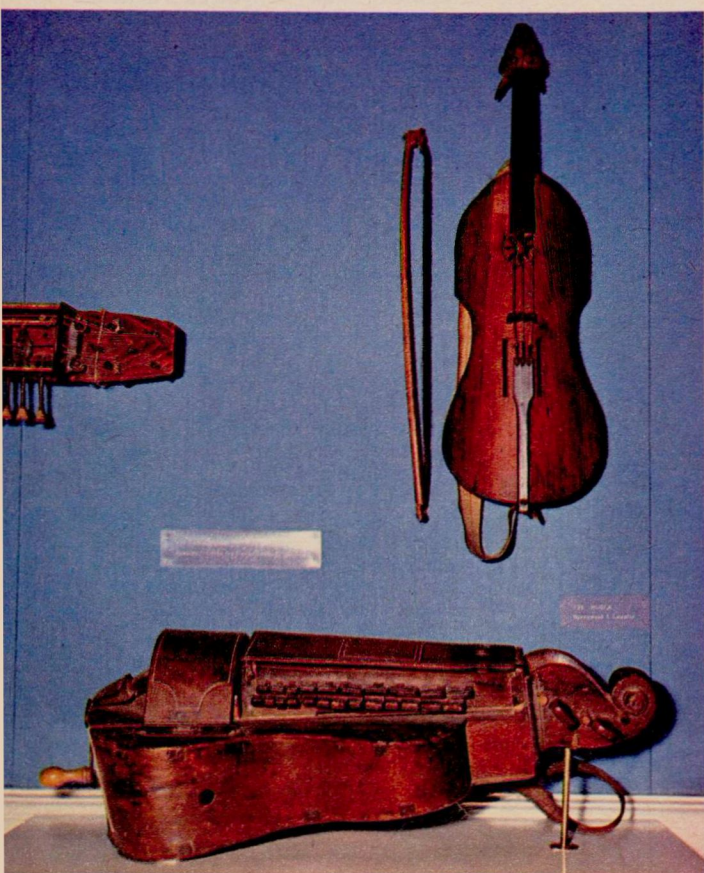
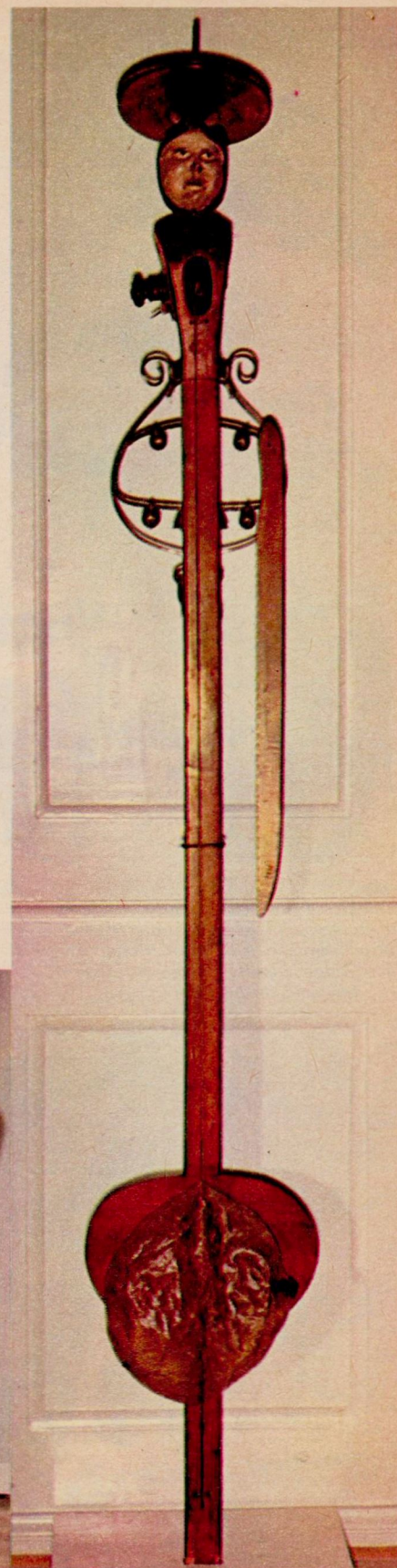
gamle instrumenter blevet samlet? At samle ting, fordi de er smukke eller mærkværdige, er et gammelt fænomen, som lige fra renaissance har manifesteret sig i kunstkamre. En del af de mest sjældne numre i Musikhistorisk Museums samlinger stammer fra det gamle „kongelige kunstkammer“ (forløberen for Nationalmuseumet). Men i øvrigt var det normalt, at de instrumentsamlinger, som opstod i forrige århundrede, skyldtes en enkelt mand, således f. eks. forretningsmanden Carl Claudius' musikhistoriske samling, der endnu befinder sig i en villa på Carit Etlarsvej på Frederiksberg. Man håber, at denne samling med tiden vil kunne indgå i det nye Musikhistoriske Museums samlinger.

Musikhistorisk Museum var resultatet af en målbevidst aktion for at skaffe København en instrumentsamling. Det kan regnes sin begyndelse fra et møde, der

sikcentrum. Man håber i de tre naboejendomme at kunne indrette dette med de fornødne auditorier, overum, studiesale, kontorer, kantine m. m. til næsten 300 musikstuderende.

Da man for otte år siden begyndte at se sig om efter egnede lokaler til det nye musikhistoriske museum, var der mange forslag fremme – herimellem tanken om at omdanne det gamle Casino-teater i Amaliegade til museum. Casino-tankens blev ikke til noget, fordi restaureringen blev anslået til at koste 1 million kr. Restaureringen af præstegården i Åbenrå kom til at koste 2 millioner kr., og det lykkedes at skabe første fase i et musikcentrum. Dette centrum vil – når alle institutioner er forenet her – være til glæde og gavn for musikelskere og specielt interesserede, men også være en værdifuld impuls i den musikalske folkeoplysning.

Robert Corydon.

Foroven til venstre: Et af Musikhistorisk Museums pragtstykker, et cembalo signeret Hironymus Albrecht Hass, Hamborg 1723, rigt dekoreret med kinesiske motiver. Til højre: Et folkeligt strygeinstrument, en såkaldt „Bumbas“ fra Böhmen, i slægt med rumstêrstangen, som man både kan gnide og støde i gulvet. I midten: En vina fra Sydindien, et klassisk indisk instrument, der har en lang tradition og som stadig bygges på denne måde. Til venstre: En drejelire fra Spanien. På væggen en såkaldt husla, et trestrengt strygeinstrument, en folkelig violinform.

Gør det selv! -på norsk

Uddeler Peder Christiansen studerer tegningerne til brugsforeningsselbyggeriet sammen med bygmesteren Anders Amot (i midten), som er tidligere formand for brugsforeningen.

Dugnadsarbejde har også den fordel, at de deltagende medlemmer er interesseret i at udnytte materialerne til sidste stump. F. eks. blev brædderne brugt tre gange, først til grundmur, så til betondække og sidst til tagunderlag.

Dugnad er et ord, man ofte vil støde på i Norge. Direkte oversat kendes det ikke på dansk, men selve betegnelsen findes også her i landet, nemlig frivilligt samarbejde om et fælles formål.

Altså brugsforeningsbevægelse! Nej, dog ikke. Dugnad tager sigte på noget ganske bestemt: Et konkret anlægsarbejde, som en kreds af mennesker har interesse i at skabe ved en personlig legemlig arbejdsindsats, for senere at kunne udnytte fordelene herved. Når f. eks. ungdommen på en egn ved egne kræfter bygger en idrætshal, et svømmebassin, en spejderhytte eller hvad der nu kan falde for – er det dugnad. Det mest omtalte dugnadsarbejde her i Danmark i de senere år – er vist Bistrup kirke i Nordsjælland, der for kort tid siden blev færdig, efter at befolkningen på egnen havde arbejdet på den gennem 5 år under ledelse af pastor Schwarz Nielsen.

Spredt rundt omkring i landet vil man finde adskillige eksempler på dugnadsarbejder, men ikke i det omfang og den variationsmængde, som kendes i Norge.

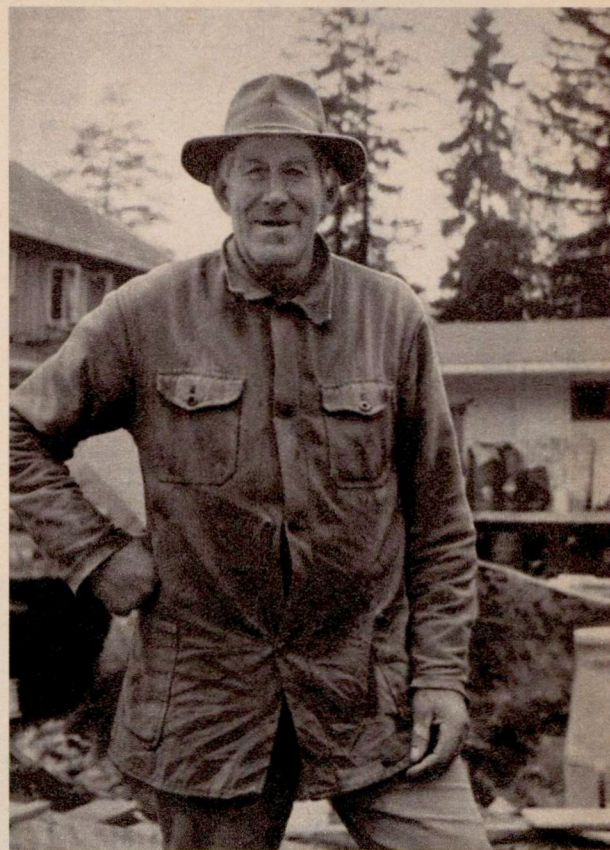
Ordet har sin oprindelse i betydningen af en slags nabohjælp til et eller andet påtrængende stykke arbejde, som en mand på landet kunne regne med at få udført uden betaling, når deltagerne blot trakteredes godt og rimeligt med mad og drikke, som det hedder i en norsk ordbog. Isoleret som mange norske jordbrugere er af fjeldene, bliver en sådan nabohjælp en absolut nødvendig ting.

Fra den specielle betydning er ordet udvidet til at omfatte alle slags samarbejdsforanstaltninger, der kræver en frivillig arbejdsindsats til støtte for et fælles formål, som ellers ikke vil kunne realiseres. *Altså alligevel Kooperation – på en ganske særlig måde.*

Utallige ungdomshytter og skisportsanlæg i fjeldene er blevet til på denne vis, og som eksempler på de lidt ældre befolkningsgruppers indsats kan nævnes forsamlingshuse, kirkegårdsanlæg etc. Ja, selv på international basis er der organiseret dugnadsarbejde i skikkelse af en halv snes lejre rundt omkring i Norge, hvor ungdom fra

◀ Cementkanonerne stod ikke stille et øjeblik i den tid, støbningen varede. Visse dage nåede man op på et cementforbrug af 250 sække.

Den 70-årige Ingvald Strand passede arbejdet ved cementblande-maskinen. Men han var ikke alderspræsident. Med sine 80 år var Kristian Sandum den ældste „på holdet“.

mange lande deltager i forskelligt anlægsarbejde og byggeri, som direkte eller indirekte skal komme u-landene til gode.

Også inden for den norske brugsforæningsbevægelse er dugnad et velkendt begreb. Skal der bygges noget, som en forening ude på landet ikke magter at finansiere på normal måde – ja så spytter medlemmerne selv i næverne og tager fat. Deres villighed til at deltage ved egen arbejdskraft i udvidelser og moderniseringer af stedlige brugs-butikker er udslag af en medlemsinteresse, som man vist skal lede længe efter i Danmark.

Billederne på disse sider er hentet fra et sådant dugnads-arbejde i en brugsforening, nemlig *Sokna Samvirkelag*, som ligger på et meget trafikeret strøg nær Hønefoss på hovedruten fra Oslo til Vestlandet. Til trods for at butikken blev udvidet i 1957 (også ved dugnads-arbejde) var den på ny blevet for lille, og den er nu udvidet til mere end den dobbelte kapacitet ved medlemmernes egen arbejdsindsats.

Hver lørdag-søndag i en lang periode mødte en talrig kreds af medlemmerne op og gik i lag med betonstøbning, tømmerrejsning og andet byggearbejde. Arbejdsholdene blev ledet af en absolut sagkyndig, nemlig den tidligere formand i brugsen, Anders Åmod, bygmester af profession.

For at der ingen fortrydelse skulle være i forholdet til de uundgåelige „sofamedlemmer“, fik alle dugnadsdeltagerne fem kroner i timen, men på den betingelse, at betalingen skulle henstå 5 år i brugsforeningen til en rente af fire procent. Det er man vant til fra tidligere. Fra sidste byggekampagne henstår betalingen fra 3000 dugnadstimer – og endnu har ingen krævet pengene.

Det er en anden side af medlemsinteressen i Norge, at medlemmerne i vidt omfang foretager opsparring i deres forening. Ud over den ansvarlige medlemskapital, er der på denne måde tilført den norske brugsforeningsbevægelse en samlet kapitalmasse på ca. ½ milliard kr. til 4 pct. rente.

Det er en anden form for dugnad, som vi her i landet kan misunde nordmændene.

Som skik altid har været, skal dugnads-deltagere „trakteres godt og rimeligt med mad og drikke“. Her er uddelerens kone i færd med at øse labskovs op til mændene.

*Til glæde for
bjørnen
Paddingtons
utallige venner
bringer vi her
et afsnit
af den
allernyeste
bog om den lille
bjørns oplevelser:
Paddington
i Sving
(Det danske Forlag
100 sider, ill.,
kr. 12,65)*

MED MASKINE I NAKKEN

HR. GRUBER satte sig ved siden af *Paddington* i liggestolen på fortovet udenfor antikvitetshandlingen. Mellem sig havde de en bakke med boller og to dampende krus kakao.

Mens de drak kakao forklarede hr. Gruber *Paddington*, at amerikanske turister var helt vilde med at købe antikviteter. Det var næsten ikke til at skaffe så mange varer, som man kunne sælge.

— Jeg har faktisk savnet Dem, sluttede han. — Og her tænker jeg ikke alene på vores hyggelige formiddagssludder. Næh, unge bjørne med forstand på antikviteter er deres vægt værd i guld.

Hr. Gruber forsvandt ind i butikken og kom et øjeblik efter ud med en gammel vase.

— Hvordan vil De bedømme denneher?

Paddington blev helt forbavset over at blive spurgt om noget, der var så nemt at svare på.

— Det er en tidlig *Spode*, hr. Gruber, svarede han omgående.

Hr. Gruber nikkede tilfreds.

— Netop, sagde han. — Men De ville blive forbavset, hvis De vidste, hvor mange der overhovedet ikke kan se det. Den unge mand, der hjalp mig i butikken, var lige ved at sælge den for en krone, bare fordi dette her skår var gået af. Det var i sidste øjeblik, jeg reddede den.

Hr. Gruber tav, mens han satte skåret på plads i vasen, og *Paddington* var ved at falde ned af stolen ved tanken om, at der var nogen, der vidste så lidt om antikviteter.

— En krone for en tidlig *Spode*! sagde han forarget.

Nu må vi ikke dømme ham for hårdt, sagde hr. Gruber. — De må jo huske, at De har besøgt mig så tit her i butikken, at De snart ved lige så meget om den som jeg selv.

Paddington rødmede af stolthed. Hr. Gruber hørte ikke til dem, der roser i tide og utide.

— Måske kunne jeg reparere vasen for Dem, hr. Gruber, sagde han.

Hr. Gruber sendte ham et tviv-

lende blik over brillerne. For skønt han havde høje tanker om *Paddington* og havde ment hvert ord, han sagde, vidste han også, at der kunne ske uheld i de bedste kredse, især i bjørnekredse. Men han var jo en venlig mand, og han ville nødtigt sære *Paddington*, så efter et øjebliks forløb nikkede han.

— Det var venligt af Dem, sagde han. — Jeg stoler på, at De vil være meget forsigtig med den.

— Det kan De tro, hr. Gruber, sagde *Paddington* og lagde forsigtigt vasen og skåret ned mellem grøntsagerne i indkøbsvognen.

Hr. Gruber gav han penge til en tube lim, og lidt efter vinkede *Paddington* farvel og skyndte sig hen ad vejen med et tankefuldt udtryk i ansigtet.

Mens han sad hos hr. Gruber, var han pludselig kommet i tanker om et skilt, han havde set i en barberforretning på vejen derhen. Den gang havde han ikke tænkt videre over det, men nu stod han stille og så på det igen.

Ung mand antages straks

Han stod længe og tøvede, så tog han mod til sig og gik ind i butikken med sin indkøbsvogn.

— Der står på skiltet i vinduet, at De mangler en ung mand, sagde *Paddington*.

— Hm, sagde barberen. Jeg kunne måske udstille dig i vinduet ligesom en af disse her før-og-efter-reklamer. Jeg skal ikke nægte, at jeg har svært ved at få hjælp i butikken. Der er ingen der gider feje hår op i vore dage.

— Bjørne er gode til at feje, sagde *Paddington* ivrigt. — Jeg tror ikke, jeg har prøvet at feje hår op før. Men jeg hjælper tit fru Olsen om morgenen.

— Og så er der byærinder, sagde barberen. — Masser af byærinder. Og du må holde øje med butikken, mens jeg går hen og får min formiddagskaffe. Tage dig af kunderne, til jeg kommer igen. Der skal også tørres støv af over det hele. Især om lørdagen. Da har jeg så travlt, at saksen næsten er rødglødende.

Barberen tørrede sig over panden og sendte *Paddington* et tankefuldt blik.

— Men hvis du synes, det er for meget arbejde for — øh tredivе kroner om ugen, så ...

— Tredivе kroner! råbte *Paddington* og var lige ved at falde bagover ved tanken om så mange penge. — *Hver* uge? Det bliver over hundrede boller!

— Godt, så er det en aftale, sagde barberen hurtigt, for han var bange for, at *Paddington* skulle skifte mening.

— Men husk, du er kun på

prøve. Og ikke noget med at sidde og læse tegneserier i arbejdstiden. Men hvis du passer dit arbejde og ikke laver numre, vil jeg begynde at lære dig faget, når der er gået et stykke tid.

— Mange tak, sagde *Paddington* glædestrålende. Han havde altid ønsket at få lov til at klippe.

— Nå, det var så det, sagde barberen og gned sig i hænderne.

— Ja, men så tror jeg, jeg vil gå hen og få min kaffe med det samme. Der står en kost i skabet. Når du har fejlet gulvet, kan du give håndvasken en omgang.

Han skyndte sig ud af døren, og *Paddington* stod alene tilbage i butikken med et betuttet udtryk i ansigtet.

LANGS DEN ene væg var der en bænk til kunderne og nogle blade, de kunne læse i, mens de ventede. Barberstolene stod ved den modsatte væg. Der var store spejle og en masse hylder, helt fyldt af hårolie, hårlak, hårmiks-tur og mange andre ting. *Paddington* brugte lang tid på at skrue propper af og lugte til de forskellige flasker.

Han prøvede også at klippe i luften med en af de store sakse, men pludselig kom han i tanker om, at han hellere måtte se at få begyndt på sit arbejde. Han skyndte sig hen til skabet, der var helt fyldt af gamle koste og børster, snavsede kitler og en masse andre ting.

Så vidt han kunne se, måtte det være længe siden, barberen havde haft en medhjælper i butikken, for der var sådan et rod i skabet, at han næsten ikke kunne få trukket kosten ud.

Mens han baksede med den, hørte han dørklokken ringe, og et øjeblik efter hørte han en stemme bag sig.

— Hør, er der ingen hjemme her, lød det på amerikansk henne fra den ene af barberstolene.

Paddington skyndte sig ud af skabet.

— Jeg vil gerne studses i nakken, sagde manden, da han hørte *Paddingtons* skridt. — Ikke for meget, men heller ikke for lidt. Og lad for alt i verden det øverste være. Og skynd Dem. Jeg skal nå flyveren til Amerika, og jeg skal først hen og pakke.

Paddington skyndte sig hen til døren for at se, om barberen ikke snart kom. Inde fra butikken lød mandens stemme stadig.

— Hør, det er vel en barberforretning, jeg er kommet ind i? Vil De studse mit hår, eller vil De ikke? Det eneste jeg ønsker er at komme tilbage til mit hotel, så jeg kan få mig en lille lur, før jeg rejser. Jeg er vældig træt.

Jeg har været på benene i en hel uge nu...

Mandens stemme gik over i en høj gaben, og da Paddington kom ind igen, var manden faldet i dyb søvn i stolen.

AMERIKANEREN havde sagt, at han havde travlt. Og selv om barberen ikke ligefrem havde sagt, at Paddington skulle begynde at klippe folk, havde han i det mindste talt om, at han skulle lære faget. For resten havde han jo også sagt, at Paddington skulle tage sig af kunderne, mens han var væk.

Og så vidt Paddington kunne se, ville den bedste måde at tage sig af denne kunde på være at klippe ham, mens han sov.

Nu havde han taget sin beslutning. Han lagde et hvidt friserslag over skulderen på manden og rakte ud efter den elektriske maskine, der hang på en krog ved siden af stolen.

Da han havde klippet lidt med den i luften for at vænne sin pote til den kildrende fornemmelse, satte han den ind mod mandens nakke og lavede en flot håndbevægelse med poten, sådan som han tit havde set frisøren gøre.

Han var ikke helt tilfreds. Maskinen havde taget lidt mere, end det egentlig havde været hans mening. Der var faktisk blevet en lang hvid stribe op ad baghovedet. Næste gang var han mere forsigtig, men nu gjaldt det jo om at få overgangen mellem de to striber så jævn som mulig. Mens han arbejdede, kiggede han ængstelig ud ad vinduet efter barberen. Han skulle jo nødigt komme, før Paddington havde nået at rette skaden op.

I virkeligheden var det nok sådan, at han kiggede ud ad vinduet det meste af tiden. Da han endelig drejede hovedet for at se på kunden igen, var han lige ved at besvime af rædsel.

Maskinen faldt ud af hans pote, og han stod helt lammet og stirrede på mandens hoved. Før han begyndte at klippe, havde der været en masse tykt, sort hår. Men nu...! Manden var skaldet som en billardkugle.

Paddington anede ikke, hvad han skulle gøre. Han satte sig på sin taske og gav sig til at tænke sagen igennem. Han begyndte at fortryde, at han ikke havde bedt om at få sin løn i forskud, for jo mere han tænkte over det, jo mere vanskeligt blev det at forestille sig barberen betale for dette her.

Mens han sad der, fik han pludselig øje på en flaske over sit hoved. Det var en stor flaske, og på etiketten stod der med røde bogstaver:

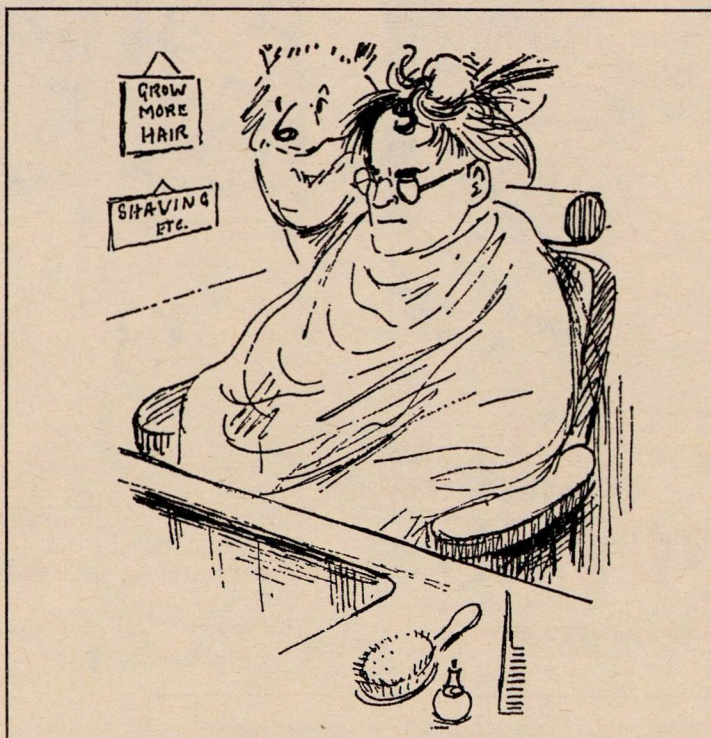
Doktor Fups Ekspres Hårelixir

Han sprang op, og et øjeblik efter havde han smurt kundens hoved ind i den tykke, gule væske. Så ventede han spændt nogle minutter, men der skete ingenting. Ikke et eneste lille hår groede frem!

Han spekulerede fortvivlet over, hvad han skulle gøre. Skulle han mon skynde sig hen og købe noget sort maling, så han

han havde gjort, da han kom ind i forretningen – for det første havde han fået et par gule krøller og nogle røde tjavser mellem de sorte hår – men nu var hovedet da i det mindste dækket igen. Paddington sukkede lettet og tørrede sine poter i håndklædet.

I DET SAMME vågnede kunden. Paddington skyndte sig at stille sig foran ham, for at han ikke

kunne male manden oven i hovedet, før han vågnede?

Men pludselig fik han en bedre idé. Han sprang op og hentede sin indkøbsvogn. Først tog han forsigtigt hr. Grubers vase op og stillede den på hylden foran spejlet. Så rodede han mellem grøntsagerne, til han fandt hvad han søgte.

Da hr. Gruber havde givet ham penge til en stor tube lim, var det selvfølgelig meningen, at han skulle bruge den til at lime vasen med. Men Paddington var sikker på, at hr. Gruber nok ville tilgive ham, at han brugte den til noget mere vigtigt.

I de næste minutter fik Paddington travlt. Først smurte han lim ud over hele hovedet på manden, og derpå lagde han sig ned på gulvet for at finde noget hår, han kunne klistre på. Barberen havde heldigvis ikke fejlet gulv endnu, så der var nok at vælge imellem.

Nogle minutter efter trådte Paddington et par skridt tilbage og betragtede sit værk, alt i alt var han ganske godt tilfreds med sig selv. Ganske vist så amerikaneren ikke helt sådan ud, som

skulle se ind i spejlet.

Det bliver lige tre og en halv, sagde han og holdt poten frem.

Først så manden forbavset på Paddington, men i næste sekund fik han øje på sig selv i spejlet.

Han sprang op af stolen, skubbede Paddington til side og stod og stirrede på sit spejlbillede. I et par sekunder stod han helt stum og lammet, så udstødte han et brøl af raseri og greb ud efter den nærmeste genstand.

Paddington blev rædselsslagen, da han så manden gribe vasen og løfte den for at knalde den i gulvet.

– Pas på! råbte han, – det er hr. Grubers Spode.

Til Paddingtons overraskelse havde hans ord en meget større virkning, end han havde ventet. Mandens arm standsede midt i bevægelsen. Han stirrede på vasen, som om han ikke ville tro sine egne øjne.

– Mange tak, sagde Paddington og tog vasen ud af mandens hånd. – Der er allerede gået et lille stykke af, og jeg tror ikke, hr. Gruber ville synes om, hvis resten gik i stykker.

– Men måske De har lyst til

at knalde et par flasker i stedet for, tilføjede han venligt. – Der ligger en hel masse gamle flasker inde i skabet.

Manden trak vejret dybt, kastede endnu et blik på sit spejlbillede og vendte sig så til Paddington.

Hør her, bjørn, sagde han. – Jeg forstår ikke hvad der er foregået. Måske er det et mareridt, måske vågner jeg op om et øjeblik, men den hr. Gruber, du taler om, er det en, du kender?

Han er min allerbedste ven, sagde Paddington en lille smule vigtigt. – Vi drikker kakao sammen hver formiddag.

Og det er hans Spode?

Ja, sagde Paddington forbavset. – Dem har han mange af. Han har en antikvitetsbutik, og...

Vis mig, hvor han bor, bjørn, sagde manden ivrigt. – Men hurtigt!

HR. GRUBER kastede et sidste blik ud ad døren for at forvisse sig om, at alle varerne var taget ind for natten. Så gik han tilbage til Paddington.

Jeg kan næsten ikke tro det, sagde han og satte sig ved siden af Paddington i hestehårsofaen bag i butikken. – Jeg kan ikke få mig selv til at tro det.

Paddington, der næsten var skjult bag dampskyen fra kakao-kruset, så ud til at være enig med hr. Gruber.

At tænke sig, sagde hr. Gruber. – Hvis De ikke havde skubbet hans paryk på gulvet og smurt al det lim på hovedet af ham, ville han aldrig være blevet rasende. Og hvis De ikke havde stillet min vase på hylden, ville han aldrig have hørt om min forretning. Og hvis han ikke havde hørt om min forretning, havde han måttet rejse hjem til Amerika uden halvdelen af de ting, han var kommet herover for at købe. Det har været en god dag. Jeg bliver vist nødt til at købe en masse nye varer hjem, så jeg kan få de tomme hylder fyldt op igen.

Paddington så ud ad vinduet og nød varmen fra ovnen. De fleste af de andre forretninger i Portobellogade havde allerede lukket.

Og hvis alle de ting ikke var sket, hr. Gruber, sagde han og løftede sit krus – ville vi ikke have siddet her nu.

Paddington holdt altid meget af at drikke kakao med hr. Gruber, men det var noget helt særligt at drikke kakao med ham så sent om aftenen.

Hr. Gruber nikkede.

Og hvis jeg skal sige det, sagde han, – så er det det bedste af det hele!

stof 2 kilo stofrester CHOCK

En kæmpesukces fortsætter! Hver dag modtager Bøges Magasin breve fra tilfredse købere, der er begejstrede for lykkepakkens indhold. Var De ikke blandt de heldige der nåede at få alle tiders lykkepakke med rester fra inden- og udenlandske konfektionsfabrikker, så får De chancen NU!

Alle rester er i gode mål - moderne stoffer i bedste kvaliteter direkte fra Bøges lager.

Prisen for stofresterne ligger cirka 1/3 under den normale pris for STOFRESTER. Der er stoffer til 3-5 voksne kjoler i hver lykkepakke eller 5-8 børnekjoler eller noget af hvert. Alt dette for kun 48 kr. Send kuponen i dag eller ring - ordrene ekspederes i den rækkefølge de indgår. Udfyld kuponen omhyggeligt - BøgesMagasin forsøger at udvælge det De har brug for.

Tilfredshed eller alle penge tilbage (også porto).

KUN 48,- kr. for 2 kg stofrester
- det er utroligt hvad De kan sy af 2 kg stofrester.

LUKSUSPAKKEN

der indeholder 2 kg stofrester - udelukkende Terylene, Trevira og lignende stoffer - koster 95,- kr. Sæt kryds på kuponen.

SEND DENNE KUPON I DAG TIL:

Bøges
MAGASIN

DYBBØLSGADE 41

København V

Telefon (01) 31 81 11

Send mig omg. pr. efterkrav med 8 dages fuld returret:

☐ 2 kg stofrester for KUN kr. 48 + porto

☐ Luksuspakke, 2 kg rester kr. 95 + porto

Jeg ønsker stof til: Mig selv _____ alder _____ str.

piger år _____

dreng år _____

andre formål _____

(ab)

Navn _____

Adr. _____

EN duft AF FREMMEDE * mad *

REJSEGLADE mennesker lærer i vor tid fremmed mad at kende. Bag efter rejseoplevelserne vil de gerne forny den hjemlige mad med nogle af de ting, de kom til at sætte pris på i det fremmede. Det lader sig let gøre. Brugsens indkøbere har også været ude at rejse, de har købt ind, og derfor kan man finde mange spændende ting på dåser og i flasker. Herover ses en del af de udenlandske varer, man kan finde i brugsen. De er sikre på succes, specielt i forbindelse med julens og nytårets selskabelighed. Tallene henviser til følgende omtale.

Salater skal der til julefrokost eller som forret til en festlig middag. Brug en salatmarinade

af fransk vinaigre (1) og italiensk olivenolie (2). Dertil salt, peber, eventuelt sennep og et drys hvidløgssalt. Som fyld til salaterne er der canadisk laks (3), lobster (sydens hummer) fra Cuba (4), tun fra Jugoslavien (5) og fra Peru (6). Fordel fisken på et leje af løskogte ris med garnering, der passer til fisk, f. eks. henkogt bulgarsk peber (7) og hele bulgarske, flåede tomater (8). Desuden kogt, fint-strimlet selleri, oliven og hakket æg. Slut med rigelig olie-vinaigre marinade.

Disse fisk og grøntsager kan også bruges på det berømte stykke ristede brød, den nemme „forret nummer to“, som i reglen udmærker sig ved at være belagt med rejer og laks – dyr mad, men ikke bedre. På det ristede brød kan marinaden med fordel erstattes af en god teskefuld mayonnaise, krydret efter smag.

Spanske blæksprutter (9) har en fin lille hummersmag. Den bruges til salater ligesom laks eller tun. Men den giver også ny smag i fiskesuppe eller i fiskestuvning med den rest kogt torsk, vi ellers plejer at forvandle til tomatsuppe eller plukfisk.

Dåsen med güvetsch (10) kommer fra Rumænien med spændende grøntsager som aubergines, spansk peber, gombofrugter foruden mere almindelige grøntsager.

Syltede figner fra Israel (11) er herlige i frugtsalater såvel som i kageskaller eller marrengsreder. Til kagerne kan man lave en lind gele af dåsens saft og så pynte med flødeskum.

Kinesisk soya (12) må ikke mangle til forårsruller, som brugsen har både i dybfryser og i dåser. Soyaen hører også hjemme i sovse,

krydrede supper, på stegt kød eller fisk.

Så er der de små franske oste (13, 14, 15, 16). De vil pynte vældigt op på ethvert ostefad.

Endelig er der Svea-glögg (17). Nu har vi helt overtaget den svenske skik at drikke julen ind i en god toddy. Der står brugsanvisning på glögg-flasken. Toddyen kan laves uden eller med vin. I det sidste tilfælde er den portugisiske Palanza-rødvin velegnet. På billedet ses en flaske Palanza-hvidvin (18). Det er for at erindre én om en god let hvidvin til julens eller hverdagens selskabelighed.

... De kan stadig trække 2500 kr. fra indkomsten,

når De anvender beløbet til livsforsikring. Derved sparer De skat!

En TRYG-livsforsikring betyder straks økonomisk tryghed for Deres familie og en sum penge til de gamle dage.

Tal TRYG-livsforsikring med en fagligt uddannet TRYG-medarbejder – det betaler sig!

TRYG

...de forsikredes eget selskab

Rosenørns Allé 1. 1970 Kbh.V (01) 35 22 11

PERLE*HUMØR

UNDSKYLD, AT JEG AFBRYDER DIG!

"MEN INDEN DU FORTÆLLER FLERE AF DET DU KALDER "VOVEDE VITTIGHEDER" FOR MANDFOLK..."

"DE TO DER ER ALTSÅ PIGER"

PERLE I PIBEN GI'R
PERLE*HUMØR

KR. 4.75
BLENDED

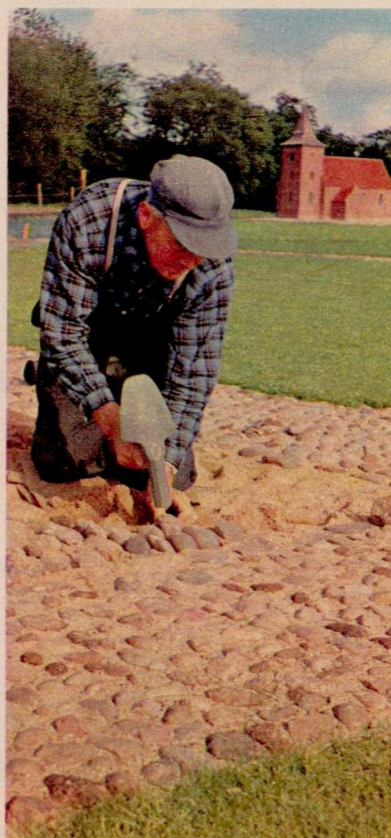
Modellen af det gamle Varde bliver den første miniature-by i verden, der opføres håndværksmæssigt korrekt - af 1,3 mill. mursten og 300.000 tagsten i mini-størrelse. Det kan tage tyve år, før projektet er fuldført, men så regner man også med at have en attraktion, der vil gøre Varde verdenskendt.

Byens borgere genskaber Varde anno 1820 i 1/10 størrelse !!!

TEKST OG FOTOS: KAJ OLSEN

Første bygning til mini-Varde var kirken, korrekt opført i tiendedels størrelse, vægt 4 tons. Blyindfattede ruder er som mursten og teglsten m. v. i rigtigt størrelsesforhold. (Billedet øverst på siden). I sommer blev Vardes toldbod opført i en garage (herover). Der arbejdes også i selve mini-byen. Til højre ser man brosten blive lagt.

Kagerulle og kagestikker er nødvendige redskaber, når teglsten skal fremstilles i tiendedelsstørrelse.

DER findes modelbyer adskillige steder i verden, men den kopi af Varde anno 1820, som byens borgere nu er ved at opføre i en tiendedel af den originale størrelse, bliver alligevel noget enestående. Det er den første mini-by, der bygges på håndværksmæssig korrekt måde.

Til de fleste andre modelbyer, f. eks. den verdensberømte *Madurodam* i Holland, er i vid udstrækning anvendt nutidens materialer, såsom cement og plastic. Men det gamle Varde genopføres af rigtige mursten, rigtige tagteglsten osv. - alle de bygge-ele-

menter, man brugte for halvandet hundrede år siden – sat ned til 1/10 størrelse.

Skønt Varde heller ikke i begyndelsen af 1800-tallet var nogen storby, skal der bruges 1,3 millioner mursten og knapt 300.000 stykker tagsten foruden f. eks. mange tusinde blyindfattede ruder, snesevis af stråtage og desuden håndværksskilte, smedede beslag, vejrhane og en mængde andet byggemateriale i miniature-udgave.

Gør hellere plads til hele byen

Lige så bemærkelsesværdig som teknikken er dog det brede fællesskab omfattende privatersoner, foreninger, firmaer og kommunale myndigheder, som bærer det omfattende projekt.

Det hele begyndte for tre år siden, da *Varde Handels- og Håndværkerforening* diskuterede, hvordan man skulle markere foreningens 100 års jubilæum i 1966. Skorstensfejermester *Jens B. Lønborg* udkastede den idé, at man skulle bygge det gamle Varde op

tag på de kraftige tårn. Men et nydeligt stykke modelhobbyarbejde samlet af adskillige tusinde små mursten af brændt ler og 20.000 hollandske tagtegl samt blyindfattede ruder og smedjernesbeslag – alt kunstfærdigt fremstillet i lilleputformat af byens dygtige håndværksmestre.

Kirke-modellen kunne straks opstilles i en færdig byplan. For da kommunegartner *Lindy Bach* nogen tid i forvejen skulle finde et egnet sted til den bebudede gave, sagde formanden for byrådets forskønnelsesudvalg, advokat *Th. Dueholm*: *Vi må nok hellere gøre plads til hele byen...*

Det krævede et areal på 70 gange 50 meter. Ved hjælp af 4000 kubikmeter opfyldt jord har man genskabt det gamle Vardes terænforhold og derefter anlagt minigader af toppede brosten – én for én nedlagt af kommunalarbejder *Søren Rishøj*, der sidst havde prøvet kunsten som dreng i Vendsyssel.

Samtidig med, at „byggegrundene“ blev gjort klar i den nordlige ende af byens smukke park-

seum? Trods gamle købstadstraditioner er Varde rent bygningsmæssigt ikke en gammel by. Det skyldes en række brande, de to voldsomste i 1779 og 1821. I begge tilfælde nedbrændte godt en trediedel af byen, og siden har tidens tand taget resten. I virkeligheden eksisterer nu kun ganske få af de huse, der udgjorde Varde by omkring 1820.

Man har imidlertid et kort over Varde anno 1768, en gammel tegning af byen set fra syd, en folketællingsliste fra 1811, hvorefter det fremgår, at byen da havde 156 gårde og huse, samt en brandtaxationsliste fra 1818. Den sidste er den mest oplysende. Den fortæller med mange detaljer om antallet og placeringen af byens huse, hvorvidt de var tækket med strå eller tegl, hvorvidt facaderne var tavlemur, bindingsværk, lerklining eller hvad, hvor mange fag husene havde osv. Desuden disponerer Varde museum over en mængde fotografier af de gamle huse, som overlevede sidste storbrand, men som siden er revet ned.

Vardes byarkivar, pens. lærer *H. K. Kristensen*, fik til opgave at gøre det foreliggende materiale tilgængeligt for modelbyggerne, og på basis af hans oplysninger rekonstruerer arkitekt *Henning Petersen* derefter på papiret de forlængst forsvundne bygninger.

Foreløbig har man ikke engang brugt renterne

Byrådet bevilgede uden videre 25.000 kr. til de nødvendige omkostninger i dette finansår. Men foreløbig har man end ikke brugt renterne, skønt der er arbejdet på kraft i mange måneder, og *Th. Dueholm* garanterer, at projektet i alt fald ikke skal strande på det økonomiske. Udsigt til, at det går i stykker af mangel på interesse, er der heller ikke. Det første hus var faktisk allerede færdigt ved sommerens afslutning. En af de få tilbageværende gamle bygninger, *toldboden i Storegade*, stod da færdig i modeludførelse i muremester *Leon Mathiesens* garage. Og der bygges fortsat med megen interesse.

Nedbo, Mørch og Thv. Thomsen kan tilsammen – når vejret uden for ikke er for godt – lave 125 teglsten og et par hundrede mursten i timen. *Lions Club* arbejder med hold på 4–6 mand. En gruppe på fire mand kan fremstille 1600 mursten og 100 teglsten på de to ugentlige to-timersmøder.

Et hus hver tredje måned

Der skal bruges 8–9000 mursten og 16–1700 teglsten til et normalt hus, og *Lions Club* mener, at man vil kunne levere et færdigt hus hver tredje måned – 2–3 huse pr. hold pr. år, når to mand på hvert hold bygger og fire fremstiller byggematerialer.

De tre ældre håndværkere, som egentlig kun havde tænkt sig at lave materialer, er nu også gået i gang med at bygge. De laver hver et af de såkaldte trappehuse. Modsat har nogle af de hold, som oprindeligt meldte sig til bygning af huse, fundet ud af, at det nok er morsomt selv at deltage også i produktionen af byggedelene – som i øvrigt skal fremstilles med stor nøjagtighed. Afgivelser på mere end to procent tåles ikke.

Alle har hidtil haft for travlt til at samles til byggemøde, men man har for længst nedsat et byggeudvalg med repræsentanter for såvel byrådet som de „menige“ borgere. Formanden for dette udvalg er direktør *Gunnar Hansen*, Nordisk Kabel- og Tråd-spinderi, hvis praktiske indsats i projektet bl. a. består i at udtænke og konstruere værktøjer til udformning af byggedele. Stærkt interesseret deltager i arbejdet er også teglværksejer *Hans Larsen*, Sønderskov teglværk. Det er ham, der lægger ler til de smukke sortrøde mur- og tagsten i mini-Varde, og det er ham, der brænder stenene i specialkonstruerede ovne.

Trods de mange medvirkende vil det naturligvis tage en årrække – måske tyve år – før Varde anno 1820 står færdig. Men til den tid bliver det også et enestående stykke gruppehobbyarbejde, der kan sige spar to selv til *Madurodam*.

Og i tilgift til disse søde drømme om verdensberømmelsen har man bevidstheden om, at det særprægede byggeprojekt er med til at samle et stort antal medborgere i deres fritid om en fælles indsats.

Kaj Olsen.

Samvirke 40. årgang

Chefredaktør: EGGERT NIELSEN, ansvarshavende. Medarbejdere: Bodil M. Begtrup, Kaj Christiansen og Otto Riis, redaktionschef. Redaktionens adresse: Roskildevej 65, Albertslund, tlf.: 64 88 11, udenbys (01) 64 88 66.

Udgiver: Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Tryk: Egmont H. Petersen, Gutenberghus. Samvirke påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der uopfordret indsendes.

Næste nr. udkommer dateret 15. januar

Nænsomt rundes de små teglsten over en stok. De gamle håndværkere kan lave 125 teglsten i timen.

Teglværksejer *Hans Larsen* lægger ler og ovne til, så mini-Vardes huse kan blive opført af rigtigt materiale.

i modelstørrelse, men resultatet blev dog, at man nøjedes med én bygning. Byrådet, som fik lov at bestemme, hvilken det skulle være, ønskede sig *St. Nikolaj kirke* som model i forholdet 1:10. Denne kirke opførtes oprindeligt i den katolske tid, men blev overflødig allerede i midten af 1700-tallet og dømtes til nedrivning i 1809.

Den 1. december sidste år afleverede foreningen den fire tons tunge kirkebygning, et ejendommeligt bygningsværk med to parallelle, sadeltagsdækkede langskibsbygninger og med blytækket

område, *Arnbjerg-anlægget*, fik adskillige af byens borgere den tanke, at det kunne være morsomt at medvirke ved genskabelsen af det gamle Varde.

Først til at tage et initiativ var tre pensionerede håndværkere, fhv. murer *Elias Nedbo*, der er 77 år, fhv. kommunalarbejder *Thorvald Thomsen*, som er 68, og den 70-årige, tidligere garver *Johs. Mørch*. De sendte bud, at de godt kunne tænke sig at lave byggematerialer – mursten og tagsten – til huse i en mini-by.

Men *hvor* mange huse skulle der være, og hvordan skulle de

CIRKEL KAFFE i smag med tiden

- datomærket, frisk kaffe HVER gang!

Vælg Cirkel kaffe — der er nettovægt i poser og dåser så De betaler kun for, hvad De får: Den bedste kaffe, De kan skænke Dem! Cirkel kaffe er datomærket og fås i 4 forskellige konstante top-kvaliteter: Luxus Cirkel i vac-dåse samt Blå, Hvid og Rød Cirkel.

HB & BRUGSEN